

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Sociální pracovník

Bezdomovectví v Jablonci nad Nisou
Homelessness in Jablonec nad Nisou

Bakalářská práce: 10-FP-KSS- 3041

Autor:

Jana Úlehlová (Škáchová)

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
50	26	0	0	19	1

V Liberci dne: 21.11.2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Jana Škáchová
adresa: Textilanská 650, Chrastava 463 31
studijní obor (kombinace): Sociální pracovník
Název BP: **Bezdomovectví v Jablonci nad Nisou**
Název BP v angličtině: **Homelessness in Jablonec nad Nisou**
Vedoucí práce: Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 1. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Jana Škáchová

Datum: 4.10.2011

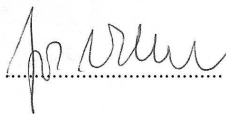
Podpis:

Název BP: BEZDOMOVECTVÍ V JABLONCI NAD NISOU

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, Csc.

Podpis:

Cíl: Popsat, charakterizovat problematiku bezdomovectví a zmapování bezdomovectví v Jablonci nad Nisou.

Požadavky: Formulování teoretických východisek, shromáždění dat, jejich zpracování a interpretace výsledků

Metody: Analýza spisové dokumentace

Literatura: HRADECKÝ, V., HRADECKÁ, I. *Bezdomovectví : Extrémní vyloučení*. 1. vyd. Praha : Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4

HRADECKÝ, I., et al. *Definice a typologie bezdomovosti*. 1. vyd. Praha : Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

MATOUŠEK, O a kol.. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O, a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X

KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol.. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita, a patologie lidské psychiky*. 2. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-496-6

Čestné prohlášení

Název práce: Bezdomovectví v Jablonci nad Nisou
Jméno a příjmení autora: Jana Úlehlová
Osobní číslo: P08000450

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 21.11.2011

.....
Jana Úlehlová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především vedoucímu mé bakalářské práce Doc. Ing. Jiřímu Vackovi, CSc. za odborné vedení mé práce, poskytnuté konzultace a cenné rady. Děkuji rovněž sociálním pracovnícím z Azylového domu Naděje v Jablonci nad Nisou za pomoc při shromažďování materiálů a ochotu odpovídat na mé dotazy. V neposlední řadě touto cestou děkuji celé své rodině za trpělivost, pomoc a podporu.

Anotace

Název bakalářské práce:	Bezdomovectví v Jablonci nad Nisou
Název bakalářské práce:	Homelessness in Jablonec nad Nisou
Jméno a příjmení autora:	Jana Úlehlová
Akademický rok odevzdání bakalářské práce:	2011
Vedoucí bakalářské práce:	Doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývá problematikou bezdomovectví v Jablonci nad Nisou. Jejím cílem je popsat, charakterizovat a zmapovat problematiku bezdomovectví v Jablonci nad Nisou. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou a praktickou. První část obsahuje teoretické zpracování tohoto jevu pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů. Praktická část vychází ze zpracování informací získaných ze spisové dokumentace. Následuje analýza informací a jejich znázornění v grafech. Výsledek popisuje, hodnotí a charakterizuje současný stav. Zpracování získaných informací má poskytnout určitý náhled na klientelu a její zmapování. Díky tomu je možné objasnit určité jevy vyskytující se v zařízení, popřípadě uvažovat o komunikace mezi jinými organizacemi či státní správou.

Klíčová slova: Bezdomovectví, bezdomovec, Jablonec nad Nisou, nezisková organizace, služby pro osoby bez domova, denní centrum, noclehárna, azylový dům, azylové ubytování, využívání služby, Úřad, spolupracující organizace.

Resume:

Bachelor thesis is concerned with problems of homelessness in Jablonec nad Nisou. Its aim is to describe, characterize and map out problems of homelessness in Jablonec nad Nisou. Thesis includes two main areas. It is theoretical and practical part. First part contains theoretical study of this phenomenon by means of processing and presentation of specialized resources. Practical part is based on processing of informations gained from written documentation. Information analysis and its diagram depiction follow. Result describes, evaluates and characterizes current state. Processing of gained informations should give certain point of view of clientele and its mapping. Thanks to this it is possible to explain some phenomenon which can be found in facilities, or perhaps to think about communication between different institutions or governmental control.

Key words: Homelessness, homeless person, Jablonec nad Nisou, nonprofit institution, homeless person service, day centre, dosshouse, shelter, service use, Office, cooperative institution.

1. Úvod	9
2. Bezdomovectví	11
2.1. Definice pojmu bezdomovec	11
2.2. Termín bezdomovec	11
3. Historie bezdomovectví a jeho percepce	12
4. Odlišnosti bezdomovectví u mužů a žen	14
5. Typy bezdomovectví	14
5.1.1. Zjevné bezdomovectví	15
5.1.2. Skryté bezdomovectví	15
5.1.3. Potencionální bezdomovectví	16
6. Osobnost bezdomovce a její typické znaky	17
7. Sociální vztahy bezdomovců	18
8. Zdraví bezdomovců a zdravotní péče	19
9. Sociálně patologické jevy u bezdomovců	21
9.1. Bezdomovectví a kriminalita	21
9.2. Bezdomovectví a závislosti	22
10. Příčiny bezdomovectví	22
11. Faktory způsobující ztrátu domova a lidé bezdomovectvím ohrožení	23
11.1. Subjektivní a objektivní faktory	24
11.2. Lidé bezdomovectvím ohrožení	26
12. Možnosti sociální pomoci bezdomovcům	27
12.1. Všestranná sociální pomoc lidem bez domova	27
12.2. Služby zaměřené na naplnění základních potřeb	28
12.2.1. Nízkoprahová denní centra	28
12.2.2. Noclehárny	29
12.2.3. Azylové domy	29
13. Občanské sdružení Naděje	30
14. Praktická část	31
14.1. Cíl praktické části	31

14.2.	Popis výzkumného vzorku	31
14.3.	Průběh průzkumu	31
14.4.	Výzkumná metoda	32
14.5.	Získaná data a jejich interpretace	33
14.5.1.	Národnost	33
14.5.2.	Věk klientů	33
14.5.3.	Pohlaví klientů	35
14.5.4.	Kriminální zkušenost klientů	35
14.5.5.	Závislosti klientů	37
14.5.6.	Délka pobytu klientů na ulici	40
14.5.7.	Opakované využívání služeb	41
14.5.8.	Odkud klienti přicházejí	42
15.	<i>Shrnutí výsledků experimentální části</i>	45
16.	<i>Závěr</i>	46
17.	<i>Seznam použitých zdrojů</i>	48
18.	<i>Seznam příloh</i>	50

1. Úvod

Bezdomovectví jako takové se na našem území začalo vyskytovat po listopadu 1989. Bývalý politický systém zaručoval právo na práci, tudíž měl mít každý jedinec své bydliště a být i jinak materiálně zabezpečen v rámci svých možností a schopností. Po otevření hranic se občané této země začali setkávat s imigranty, vracejícími emigranty a jinými cizinci, kteří přicházeli natrvalo, nebo jen projížděli dál na západ přes naši zemi. Tito lidé přicházeli bez prostředků a neměli své domovy. Stávali se prvními klienty služeb zaměřených na pomoc lidem bez přístřeší. Kromě pomoci s uspokojením nejzákladnějších potřeb jim nabízeli také pomoc s vyřízením úředních záležitostí. Postupem času se „na ulici“ začínali vyskytovat i lidé, kteří byli dříve pracovně i jinak aktivní, ale propadli sociálním sítím až na úplné dno. Příčinou jejich pádu mohly být různé patologické jevy, ale i rozpad rodiny, ztráta zaměstnání, ztráta bytu a jiné důvody.

Největší výskyt lidí žijících bez domova na ulici nebo veřejném prostranství byl ve velkých městech. Ve velkoměstě je více zdrojů a možností než v malých obcích a městech. Je zde zejména větší anonymita. Když si například člověk lehne před hlavní nádraží v Praze, tak si ho masy kolemjdoucích budou všimnout daleko méně, než když si lehne před nádraží v malé obci. Dnes se ovšem s ležícími lidmi na ulicích, parcích, nádražích a jiných místech setkáváme i v malých městech. Občanská sdružení zabývající se touto problematikou a nabízející sociální pomoc lidem bez domova otevírají své pobočky po celé republice. Neustále se rozšiřují a jejich kapacita je zcela vyčerpána. Takovým sdružením je i organizace, v níž probíhal výzkum této bakalářské práce. Je jím občanské sdružení Naděje.

Tato bakalářská práce je zaměřena pouze na klientelu jedné pobočky tohoto sdružení, a to na pobočku v Jablonci nad Nisou. V tomto městě je pouze jedno zařízení poskytující tyto služby. V Naději jsem pracovala jako vedoucí terénního programu pro sociálně vyloučené a rizikové lokality. Během své práce jsem často navštěvovala zařízení poskytující služby lidem bez domova a seznamovala se s jeho klientelou. Téma mé bakalářské práce považuji za velmi aktuální. Klientela tohoto zařízení stále narůstá a kapacita zařízení je nedostačující. V následujících letech, zejména po chystané sociální reformě, očekávají provozovatelé sociálních služeb pro osoby bez domova zvýšený počet zájemců o tyto služby. V době, kdy jsem zpracovávala podklady pro svou bakalářskou práci, byla kapacita zařízení zcela vyčerpána, zejména v zimním období, kdy bylo nutné využít společenskou místnost denního centra pro přespání klientů, kterým při velmi nízkých teplotách hrozilo umrznutí. Cílem

bakalářské práce je zmapovat strukturu a složení klientů využívajících služeb pro bezdomovce v Jablonci nad Nisou. Metoda dlouhodobého pozorování mi napomohla stanovit si předpoklady. Stěžejní výzkumnou metodou však je obsahová analýza interní dokumentace, z níž byly získány veškeré potřebné informace. Výsledek popisuje, hodnotí a charakterizuje současný stav. Zpracování získaných informací má poskytnout určitý náhled na klientelu a její zmapování. Díky tomu je možné objasnit určité jevy vyskytující se v zařízení.

Výsledky mohou být prospěšné pouze tomuto konkrétnímu zařízení, protože v jiných městech, kde by byl proveden tentýž výzkum, se mohou zjištěné informace zcela lišit. Chtěla bych toto cestou přispět ke zkvalitnění služby a poskytnout náhled na současnou situaci.

2. Bezdomovectví

„Bezdomovectví je nepochybně krajní formou sociálního vyloučení a je projevem extrémní chudoby. Vyjadřuje existenci osob, které ztratily (nebo nikdy neměly) bydlení, rodinné zázemí a sociální postavení.“¹

2.1. Definice pojmu bezdomovec

V dostupné odborné literatuře se vyskytuje několik definic tohoto pojmu. Na rozdíl od první uvedené definice, která se mi jeví jako nejzákladnější, je každá z dalších níže uvedených definic svými autory rozšířena a obohacena o nové poznatky. Například Vágnerová, M. uvádí ve své definici možnost trvalého bydliště těchto osob. Tento fakt posouvá termín bezdomovectví do širších rozměrů. Bezdomovcem tak může být i osoba s trvalým bydlištěm, kterého nemůže z nějakého důvodu využívat. Definice Matouška, O. je obohacena o poznatek historického posunu termínu bezdomovec, na který navazuje další definice bezdomovectví uvedená v zákoně. Zákon se například zaměřuje na upřesnění pojmu domov, aby bylo snadnější určit osobu bez domova a následně ji termínem bezdomovec označit.

2.2. Termín bezdomovec

Termín bezdomovec je používán u osob bez domova či možnosti delší dobu využívat nějaké přístřeší. Termín bezdomovectví označuje způsob života těchto osob a existenci tohoto jevu. Nejvíce patrné je bezdomovectví v okrajových čtvrtích velkoměst a také v chudších a odlehlejších oblastech. Bezdomovectví bývá často doprovázeno psychickým strádáním a sociální izolovaností.²

Dle Vágnerové, M. (2000, st. 748) může být bezdomovcem osoba bez trvalého bydliště nebo osoba, která oficiální bydliště má, avšak nemůže nebo z nějakého důvodu nechce tohoto svého bydliště užívat. Taková osoba většinou nemá zaměstnání ani rodinu. Její vztahy s příbuznými mohou být narušené a zcela ztrácejí svou funkci. To platí i u vazeb těchto osob ke společnosti jako takové, kdy zůstávají izolovány na jejím okraji. Bezdomovectví je zapříčiněno generalizovaným psychosociálním selháním, spojeným se ztrátou běžných rolí.³

Matoušek, O. (2005, st. 317) se zmiňuje o historicky významovém posunu termínu bezdomovec. Původně se jednalo o označení osob bez státního občanství nebo domovského

¹ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. a kol. Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie, závěrečná zpráva, s. 38

² Webové stránky Bezdomovci.cz: Dostupné na <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita, a patologie lidské psychiky.*

práva, a to jak v jazyce českém, tak v německém (Heimatlose), francouzském (sans-parite) či anglickém (stateless). Tomuto významu rovněž rozumí český právní řád.⁴

„V obvyklém užití jde o osobu, která nemá vlastní domov, či si jej nenajímá, nebo nežije v takovém obydlí u osoby důvěrně blízké, či tento domov nemůže, nebo nechce užívat a nebo takový domov užívá protiprávně. Domov v této definici chápeme obecně jako místo, kam jeho uživatel může de-iure jinému člověku zakázat, nebo umožnit přístup. Podle zákona jde o osoby společensky nepřizpůsobené a péči o ně vymezuje zákon O sociálních službách (Zákon 108/2006).“⁵

Dle závěrečné zprávy institutu pro kriminologii a sociální prevenci (2008, st. 21) je v právní terminologii dle zákona č. 108/2006 Sb. používán pojem „osoba bez přístřeší“ nebo „osoba v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení“. V sociální oblasti mají bezdomovci zařazení „občané společensky nepřizpůsobiví“. V tomto směru je takto označený člověk stigmatizován a jsou mu připisovány negativní vlastnosti. Tím je mu ztížena cesta zpět na společenském žebříčku.

3. Historie bezdomovectví a jeho percepce

Vývoj veřejné chudinské péče v naší zemi je spojen s domovským a chudinským právem, jehož kořeny sahají až do poloviny 16. století. V roce 1918, po vzniku Československa, byly převzaty normy z Rakousko-Uherska a každá osoba musela mít v obci své domovské právo. Obec tak lidé mohli žádat o pomoc v případě nouze. Obec měla povinnost postarat se o své občany v nouzi a poskytnout jim přístřeší s nejnutnější obživou. Začaly se objevovat první charitativní organizace poskytující pomoc bezdomovcům.

V padesátých letech byl však tento systém pomoci zlikvidován a organizace zrušeny s argumentem, že v novém socialistickém systému nebude chudoba existovat. Lidé, kteří neměli možnost vlastního bydlení, byli ubytováni v nově vzniklé síti institucí – v domovech důchodců, ústavech sociální péče, dětských domovech, léčebnách pro dlouhodobě nemocné apod.. Bezdomovectví tak nemohlo existovat z důvodu povinnosti zdržovat se v místě

⁴ MATOUŠEK, Oldřich. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.*

⁵ Webové stránky Bezdomovci.cz: Dostupné na <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

trvalého bydliště a pracovní povinnosti. Po roce 1990 došlo k radikálním změnám, a to z důvodu přijetí Listiny lidských práv a svobod a s ní spojeného zrušení pracovní povinnosti.⁶

Volný pohyb osob na dlouhou dobu ochromil totalitní režim, kdy každý musel někam patřit a někde pracovat, byť jen formálně. Tímto hluboce poznamenaná percepce sociální marginality v české společnosti se začala měnit až po roce 1990, kdy jevy dříve skryté začaly být zjevnými. Společně s otevřením hranic přicházeli migranti, ať už legální, či nelegální, a po uvolnění represí se začali objevovat první veřejně marginální lidé – tuláci a bezdomovci. Okamžitou reakcí na tuto skutečnost byly nově vznikající služby pro bezdomovce.

Navzdory tomu, že společnost vnímá bezdomovectví jako specifikum „nové doby“, má tento jev kořeny hluboko v minulosti (tuláctví, žebravá chudina, bezdomovectví společensky akceptované v podobě potulných tovaryšů apod.). Před rokem 1989 žila řada lidí „na montážích“, ve svobodárnách, v podnikových ubytovnách či v maringotkách přesouvaných dle místa práce. Tito lidé v době nedávno minulé, kteří žili tímto způsobem života, také neměli zázemí domova.⁷

Právo na práci sice minulý politický systém zaručoval, ale podmíněně povinností pracovat. Každému, kdo nebyl v pracovním poměru nebo se delší dobu nezdržoval v trvalém bydlišti, hrozilo trestní stíhání pro příživnictví. „Socialistické organizace“ měly povinnost zaměstnat i nepotřebné a málo výkonné pracovníky a nabídnout jim ubytování s možností trvalého pobytu.

Privatizované a transformované podniky ztratily povinnost zaměstnávat nadbytečné zaměstnance. Z podnikových ubytoven se staly hotely. Bezdomovectví skryté či potencionální se změnilo na zjevné. Poté, kdy byla zrušena trestnost příživnictví, vymizel strach z obvinění. Tuto situaci doplňuje velkorysá nabídka pomoci vězňům ve formě amnestie, zahraniční migrace a příchod uprchlíků, ale také situace lidí, kteří v té době ztratili z vlastní naivity a neopatrnosti byt, o který usiloval někdo jiný.⁸

⁶ KRAUS, B., HRONCOCVÁ, J. a kol.. *Sociální patologie*, s. 268.

⁷ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 318

⁸ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 19

4. Odlišnosti bezdomovectví u mužů a žen

Odlišnosti bezdomovectví u mužů a žen se věnují především Vlastimila a Ilja Hradečtí. Během své mnohaleté práce s bezdomovci vyzorovali určité odlišnosti mezi bezdomovectvím ženy a muže.

Dle V. a I. Hradeckých (1996, st. 56–57) nebyla většina mužů bezdomovců nikdy ženatá, zatímco ženy ve většině případů byly, nebo jsou vdané. Společným jevem pro muže a ženy bez domova je vleklá chronicita chudoby a z ní plynoucí amorální jevy, jako jsou například mentální retardace, afektivní labilita, sociální nezralost a emoční nevyrovnanost. Tyto jevy jsou podle manželů Hradeckých zapříčiněny špatným zacházením v dětství či nevhodným sociálním prostředím, které zapříčiní negativní působení těchto osob na sociální poměry. V důsledku těchto vlivů se pak bezdomovci dopouštějí protispolečenského jednání kriminálního charakteru, kvůli čemuž často končí ve vězení.

Muži objevující se na nádražích a na ulicích jsou na rozdíl od žen méně schopni spolupracovat a nejsou příliš spolehliví a ochotní jednat. Také mají nižší stupeň cílevědomosti. Dalšími častými projevy mužů bezdomovců jsou podrážděnost, úzkost, zaujatost, egocentrismus a nepřátelství. Muži vnímají situaci, v níž se ocitli, jako křivdu a cítí se poníženi a zatrpknou i po relativně krátkém čase na ulici. Naopak ženy mají více sebekázně, adaptability, solidarity, a kooperativnosti, ale na straně druhé jsou často plaché, nesmělé a bázlivé. Muži a ženy mají společnou nevěru v úspěch, jež pramení z neustálých debaklů, ztráty sociálních kontaktů a deziluze, uzavírají se do sebe, nedokáží se soustředit, jsou roztržití a velmi brzy u nich nastupuje únava. Oběma pohlavím je společná vertikální sociální mobilita, vždy však směrem k nižšímu zařazení. Jen málokdy zažili manželé Hradečtí návrat bezdomovce do vyšší sociální vrstvy. Reakce společnosti jsou v případě bezdomovectví žen daleko nepřátelštější.⁹

5. Typy bezdomovectví

V odborné literatuře je uvedeno hned několik typologií. Obecně známé je však členění dle manželů Hradeckých (1996, st. 36), a to na bezdomovectví zjevné, skryté a potencionální. Kraus, B., Hroncová, J. (2007, st. 269) však dělí bezdomovce ještě do dalších podskupin podle způsobu přežívání a obživy. Janebová, R. klasifikuje bezdomovce podle délky jejich pobytu na ulici a celkového přijímání jejich role.

⁹ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*.

5.1.1. Zjevné bezdomovectví

„Mezi zjevné bezdomovce řadíme osoby, které okázale žijí mimo standardní hranice sociálních norem a návyků, jsou to lidé z nádraží a parků.“¹⁰

Dle závěrečné zprávy institutu pro kriminologii a sociální prevenci (2008, st. 21) se jedná o osoby vyznačující se tím, že žijí na nádražích, ulicích či v parcích, přespávají v tramvajích a v chladnějších měsících vyhledávají veřejné noclehárny.

V. a I. Hradečtí (1996, st. 37) uvádějí, že zjevní bezdomovci bloudí městem a venkovem, nemají zaměstnání ani vztah s příbuznými či rodinou a hledají finanční pomoc, potraviny a staré obnošené šatstvo.¹¹

5.1.2. Skryté bezdomovectví

„Mezi skryté bezdomovce řadíme lidi, kteří jako bezdomovci žijí, ale nejsme schopni to rozlišit „na první pohled“, to je valná většina lidí bez domova.“¹²

Dle závěrečné zprávy institutu pro kriminologii a sociální prevenci (2008, st. 21) se tento typ bezdomovectví vyznačuje tím, že tito lidé nevyhledávají veřejné služby. Jejich počet je vysoký a nejsou nikde evidováni. Zpráva poukazuje na to, že potřebné služby jsou v mnoha místech nedostačující, a že se proto tyto osoby uchylují do sklepů, objektů určených k demolici, vraků aut, kontejnerů a kanálů. Občas mohou přespávat u svých známých.¹³

Podle V. a I. Hradeckých (1996, st. 40) předčí skryté bezdomovectví viditelnější formu zjevného bezdomovectví. Jedná se o lidi bez trvalého bydliště, kteří často mění svá dočasná útočiště, jež je ohrožují na zdraví a přinášejí potíže s úřady a policií. Hledání takového přístřeší je pro bezdomovce vyčerpávající. Bydlení ve sklepech, squatech, domech určených k demolici, kontejnerech, starých automobilech či výměnících bezdomovci často s příchodem podzimních sychravých dnů opouštějí a vyhledávají pomoc tam, kde nacházejí pomoc

¹⁰ Webové stránky Bezdomovci.cz: Dostupné na <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

¹¹ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*.

¹² Webové stránky Bezdomovci.cz: Dostupné na <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

¹³ ŠTĚCHOVÁ, Markéta. a kol. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie, závěrečná zpráva*

bezdromovci zjevný. Ubytování a pomoc v těchto charitativních zařízeních je však jen dočasná. Po odchodu opět bezdromovci vyhledávají svá provizorní útočiště.¹⁴

5.1.3. Potencionální bezdromovectví

*„Potencionální bezdromovci jsou lidé, kterým bezdromovectví hrozí“.*¹⁵

Dle závěrečné zprávy institutu pro kriminologii a sociální prevenci (2008, st. 21) do této skupiny patří lidé, kterým bezdromovectví hrozí z důvodu nejistých nebo nevhodných podmínek jejich stávajícího bydlení. K těmto potencionálním bezdromovcům patří také skupina čekatelů na propuštění z různých zařízení, jako jsou vězení, dětský domov či psychiatrická léčebna. Zároveň se zvětšuje i další početná skupina patřící do tohoto typu bezdromovectví, jež se skládá z migrantů, přestěhovalců a azylantů.

Podle V. a I. Hradeckých (1996, st. 41) je možné od vyjmenovaných tří typů bezdromovců oddělit nově se tvořící skupinu mladých lidí, kteří odmítají občanské povinnosti. Jedná se o antisociální jedince, delikventy a přicházející rodiny cizinců. Prostor k odpočinku, útočiště, pocit bezpečí, zdroj setkávání a očekávání jim poskytují nádraží.¹⁶

Jiná možná členění bezdromovectví

Podle Krause, B., Hroncové, J. (2007, st. 269) lze vytvořit další typologii bezdromovectví, jednou z níž je členění bezdromovců podle způsobu přežívání. V zásadě lze hovořit o dvou skupinách. První skupinu tvoří ti, kteří využívají nabízené služby různých institucí, a druhou skupinu tvoří lidé, kteří si raději zvolí jiný alternativní způsob přežívání. Takovým alternativním způsobem je přežívání v letních obdobích venku (v parcích, lesích či jiných prostranstvích) a v zimním období v opuštěných domech, sklepích, odstavených vagónech atd. Dalším možným členěním bezdromovců mohou být rozdíly podle způsobu obživy. Vedle klasického žebrání peněz či jídla existují také vybírači popelnic a kontejnerů a prodejci nasbíraných věcí (plodiny, suroviny, aj.). Mezi bezdromovci se dají najít také příležitostní brigádníci nebo dokonce řádně zaměstnaní lidé.¹⁷

¹⁴ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*.

¹⁵ Webové stránky Bezdomovci.cz: Dostupné na <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

¹⁶ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. 1. vyd. Praha: Naděje o.s., 1996.

¹⁷ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd.. Univerzita Hradec Králové, 2007.

Další zajímavé rozlišení podle délky bezdomovectví uvádí Janebová, R.¹⁸:

1. Nedávno dislokováni: Jsou to ti jedinci, kteří dosud sdílejí normy majoritní společnosti. Nemají tendenci identifikovat se s rolí bezdomovce, ostatním bezdomovcům se vyhýbají a zkušenostmi s negativní stigmatizací jsou velmi traumatizováni.

2. Izolovaní – nedávno dislokováni: Jsou to ti, kteří se pozvolna dostávají mimo kontrolu všech sociálních sítí a institucí, a navíc cítí stále menší závaznost vůči normám hlavního proudu společnosti. S ostatními bezdomovci se stykat nechtějí, a ocitají se tak v izolaci.

3. A) Identifikovaní – izolovaní: Na ulici jsou již delší dobu a na životní styl majoritní společnosti dávno rezignovali. Vyhýbají se ostatním bezdomovcům. Obživu získávají většinou z kontejnerů a odpadkových košů („háčkaři“).

3. B) Identifikovaní – žijící ve skupině: Tito lidé jsou na kratší dobu a vytvářejí různá seskupení, která mají za úkol zajistit obživu.

Je velmi pravděpodobné, že bezdomovec, jak je klasifikován podle délky života stráveného na ulici, postupuje na uvedené škále. Proto je velmi důležité podchytit bezdomovectví v prvopočátku, kdy se osoba žijící na ulici ještě neidentifikovala s životem na ulici.

6. Osobnost bezdomovce a její typické znaky

Podle Vágnerové, M. (2008, st. 750–752) mají bezdomovci snížené sociální schopnosti a ztrácejí základní kompetence, které jsou nezbytné k sociální adaptaci. Nedovedou jednat a potřebují pomoc jiné osoby. Také nemají rozvinuté volné vlastnosti, v důsledku čehož nejsou schopni přiměřené autoregulace. Nejsou odolní a vytrvalí, často se nedovedou ovládat. Lepší způsob života je pro ně natolik náročným úkolem, že nejsou schopni jej zvládnout.

Bezdomovci se nedokáží orientovat ve světě. Pravidla a normy, které regulují vztahy mezi lidmi, nechápou, odmítají a nejsou schopni se jimi řídit. Pro bezdomovce žijícího na okraji společnosti ztrácejí tyto normy a pravidla význam.

¹⁸ JANEBOVÁ, Radka. *Proces vzniku a stadia bezdomovectví*. Sociální práce. 1999, č.4, s.27-28.

Bezdomovci mají odlišné a mnohdy neuspokojené potřeby, na něž díky nepříznivé zkušenosti rezignují. Takový člověk nic nechce ani nečeká a domnívá se, že pokoušet se o něco nemá žádný význam. Postoj rezignace, apatie a fatalismu u mnoha bezdomovců dominuje.

Uspokojena nebývá zejména potřeba bezpečí a jistota citového vztahu. Bezdomovec nemá stabilní citové vazby. Nemá ani jistotu soukromí domova, což vede k otupělosti nebo sentimentalitě, která bývá v lepším případě povrchním emočním projevem. Bezdomovci bývají emočně deprimovaní a většina z nich ani nikdy neměla kvalitní domov. Dlouhodobé citové strádání má za následek náhradní uspokojování potřeb na nižší úrovni, např. orální aktivity. Tím může docházet k idealizaci minulosti, dětství a domova, což se spojuje s bájevnou lhavostí, jež slouží jako obranná reakce.

V některých případech uspokojuje citovou potřebu zvíře. Bezdomovci mívají psy, kteří jim slouží jako společníci. Pes se velmi rychle přizpůsobí stylu života svého pána, je nenáročný, nekritický a ke svému pánovi za každých okolností projevuje přízeň. Bezdomovci se ke svým psům chovají různě. Jejich chování ke zvířeti napovídá mnoho o jejich citové otupělosti a emoční degradaci. Někteří bezdomovci se o své zvíře starají, zatímco jiní jej týrají a bijí.

Potlačena je rovněž potřeba otevřené budoucnosti. Bezdomovci o své budoucnosti vůbec neuvažují, nic si neplánují a žijí pouze přítomností. Uvažují pouze v krátkém časovém horizontu. Budoucnost se jim jeví jako nepříznivá a nemají mnoho nadějí. To svědčí o jejich neschopnosti řešit vlastní život jiným způsobem. Bezdomovectví bývá jen velmi vzácně volbou, mnohem častěji je to výsledek celé řady selhání a rezignace.

Životní styl bezdomovců je typický maximálním zjednodušením. Takový způsob života je pouhým stereotypním vegetováním, často doprovázeným užíváním drog nebo alkoholu.¹⁹

Jak říká jeden z bezdomovců: „Nedělám nic, když něco potřebuju, tak si vysomruju trochu jídla nebo peněz, když chci spát, tak spím.“²⁰

7. Sociální vztahy bezdomovců

Bezdomovectví je podle Vágnerové, M. (2008, st. 753) projevem selhání v oblasti socializace. Bezdomovec není schopen zodpovědného chování, nedokáže se o sebe standardním způsobem postarat. Přijetí role bezdomovce je projevem rezignace. Díky omezeným

¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita, a patologie lidské psychiky*.

²⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. rozšířené a přepracované vydání*.

kompetencím je bezdomovec závislý na společnosti a jejích institucích, tzn. na charitativní péči.

„Celkový úpadek se projeví i ztrátou zájmu o vlastní zevnějšek, vymizením hygienických návyků (chodí špinaví, páchnou, vykonávají svou potřebu na veřejnosti, válí se mezi odpadky apod.). Na druhou stranu je sešlé oblečení užitečné při žebrání, protože vzbuzuje soucit.“²¹

Vztahy s lidmi jsou u bezdomovců omezené. Nedostatek vazby s jiným člověkem je velmi významný. U bezdomovců převažují náhodné kontakty s osobními bezdomovci, a vytváří se tak nové subkultury (např. na nádražích).

Vztahy v těchto skupinách však bývají povrchní, situační a jsou dány podobností role a statusu, je v nich zřejmá nedůvěra a nejistota. Nebývají individuálně výběrové, podstatný je pouze předpoklad přijetí, resp. neodmítnutí.

V důsledku ztráty citově hlubších vazeb bývají bezdomovci emočně oploštění a často necitliví i sami k sobě. Riziko vzniku takového postoje zvyšuje citová deprivace, závažná negativní zkušenost, duševní nemoc, závislost na drogách a z nich vyplývající egocentrismus a bezohlednost.

Bezdomovec je nestandardní osobnost, pro kterou je typická nekonformnost a odmítání hodnot a norem majoritní společnosti. Nejsou schopni se chovat podle pravidel a norem, které regulují vzájemné vztahy mezi lidmi. Kvůli tomu jejich chování vykazuje alternativní prvky, někdy až se sklonem k asociálnímu způsobu života. Neschopnost respektovat pravidla a nepřijatelný způsob chování činí tyto lidi sociálně neúnosnými. To může mít za následek další odmítání a hlubší sociální propad.²²

8. Zdraví bezdomovců a zdravotní péče

„Ubohé a slabé, chatrné a oslabené – to je všeobecná charakteristika tělesného a mentálního zdraví bezdomovců. Nemohou zachovávat ani zdravou životosprávu, ani se vyvarovat škodlivým vlivům působícím na zdraví, navíc jejich osobní životní podmínky nedovolují dodržovat často ani nejzákladnější hygienické zásady.“²³

Bezdomovci nedodržují základní hygienu, a to buď z důvodu chybějící motivace nebo nedostupnosti hygienických zařízení. Při svém způsobu života nemohou udržovat ani žádnou

²¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: rozšířené a přepracované vydání.*

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: rozšířené a přepracované vydání*, s. 753

²³ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 61

životosprávu. Jedí velmi nepravidelně a jen to, co seženou. Mívají velké zažívací potíže z důvodu alkoholového abúzu a masivního kouření. Své choroby přecházejí a nijak je neléčí. Bývají podchlazení a hospitalizace je jen dočasné řešení. Mnoha bezdomovcům hrozí riziko předčasného úmrtí v důsledku pití alkoholu, užívání drog, ale také umrznutí v opilosti za mrazivých zimních období.²⁴

„Nemoc, ať už psychická nebo fyzická, může být spouštěcím mechanismem životní krize jedince, která může vést právě ke ztrátě bydlení. Ne vždy zdravotní potíže bezdomovectví způsobí, ale téměř vždy ho provázejí.“²⁵

Podle Šupkové D. a kol. (2007, st. 9) musí být v případě akutní potřeby v jakémkoliv zdravotnickém zařízení v ČR ošetřen každý občan, a tedy i bezdomovec. Podle zákona se jedná o akutní ošetření, které by bezdomovci nemělo žádné zdravotnické zařízení odmítnout a požadovat za něj jakoukoliv úhradu. Ze zákona musí být zařízení poskytnuta náhrada za ošetření v těchto případech:

- úraz,
- vznik akutního ošetření,
- akutní zhoršení zdravotního stavu,
- neodkladný porod, kde by odklad mohl vést k vážnému ohrožení života nebo vážnému zhoršení zdravotního stavu.

Základní zdravotní péče je tudíž ze zákona dostupná pro všechny – i pro bezdomovce. V mnoha případech však zařízení bezdomovce odmítají s vysvětlením, že nejsou pojištěni. Odmítnutý bezdomovec si tuto situaci zapamatuje a v budoucnosti již žádnou lékařskou pomoc raději nevyhledá. V České republice existuje jen velmi málo zdravotnických zařízení poskytujících ošetření těmto lidem.²⁶

V. a I. Hradečtí (1996, st. 63) uvádějí případy, kdy hospitalizované starší osoby po propuštění přicházejí do svých domovů, kde zůstávají bez pomoci a nezaopatření. Ta samá situace se může stát i osobám propuštěným z psychiatrických léčeb.

²⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese: rozšířené a přepracované vydání*, s. 754.

²⁵ ŠUPKOVÁ, Danuše. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*, s. 9.

²⁶ ŠUPKOVÁ, Danuše. a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*.

Propuštění bezdomovce z nemocnice po delší hospitalizaci znamená pro azylové domy velkou přítěž. Zaměstnanci těchto zařízení jsou sociální pracovníci řešící pouze sociální problémy, kteří nejsou schopni dohlížet na zdravotní stav svých klientů. V azylových domech není ani prostor na to, vyčlenit místnost pro nemocné, kteří potřebují speciální péči. Mnoho bezdomovců již má zkušenost s vynuceným propuštěním do domácí péče, která je v jejich případě naprostý nesmysl.²⁷

9. Sociálně patologické jevy u bezdomovců

9.1. Bezdomovectví a kriminalita

Hlavním zdrojem obav a strachu společnosti z bezdomovců je tradiční kriminalita, kterou tvoří trestná činnost, majetková, násilná a mravnostní. Ve spojitosti s touto formou trestné činnosti často spočine pohled veřejnosti na bezdomovcích, osobách, jejichž způsob života je viditelný a nepřijatelný.²⁸

Kriminalitě a viktimizaci bezdomovců je v zahraniční i naší literatuře věnována minimální pozornost. Přitom jsou tito lidé pravděpodobně zločinem ohroženi více než ostatní – jako pachatelé i jako oběti. Mezi bezdomovci je poměrně vysoké procento propuštěných vězňů. Těm, kteří dosud nebyli trestáni, hrozí, že trestný čin spáchají. Vede k tomu nejen hmotná nouze, ale i pohyb bezdomovců v kriminogenním prostředí.

K typicky kriminologickým tématům patří především viktimizace. Bezdomovci se stávají oběťmi trestné činnosti častěji než bydlící populace. Nejvíce jsou útokům na svou osobu vystaveni ti, kteří přespávají na veřejných místech. Neexistuje žádný odborný výzkum nebo odborná studie věnovaná této problematice. Důvodem může být skutečnost, že u nás (a pravděpodobně ani v zahraničí) není atribut „bezdomovectví“ vykazován v trestních statistikách.²⁹

Trestné činy páchané na bezdomovcích jsou – dle informací Bílého kruhu bezpečí (dále jen „BKB“), který řešil řadu závažných případů – často značně brutální a vyznačují se vysokou latencí. Pachatelem těchto deliktů je podle BKB nejčastěji policie, která „v incidentech s bezdomovci užívá nepřiměřeného násilí“. BKB tvrdí, že příslušníci policie jsou neidentifikovatelní z důvodu skrývání svého identifikačního čísla.

²⁷ ŠUPKOVÁ, Danuše, a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*, s. 34.

²⁸ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 59

²⁹ ŠTĚCHOVÁ, Markéta, a kol. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie, závěrečná zpráva*, s. 49

Organizované skupiny mladých lidí jsou další skupinou násilníků, kteří si na živých terčích „trénují“ bojové umění. Bezdomovci jsou často napadáni také příslušníky etnických a národnostních menšin (Rusové, Bělorusové, Romové atd.). U nákupních center jsou fyzicky „napomínáni“ bezpečnostními agenturami a v neposlední řadě se vůči nim násilnický chová veřejnost. BKB uvádí případy, kdy nájemník za mrazu vylil na bezdomovce kbelík vody z okna nebo kdy byl jiný bezdomovec fyzicky napaden a zkopán při žebření.³⁰

9.2. Bezdomovectví a závislosti

V sondě provedené Štěchovou, M. a kol. (2008, st. 49) bylo zjištěno, že bezdomovci jsou nejčastěji závislí na kouření a alkoholu. Mnozí mají však závislosti kombinované. Nejčastější přiznaná závislost je kouření, většinou ve spojitosti s alkoholem. Výjimečná je kombinace kouření a drogy nebo kouření a gamblerství. Závislost na drogách se u klientů azylových domů příliš nevyskytuje nebo nebyla tato informace zjištěna. Důvodem je skutečnost, že drogově závislí bezdomovci mají potíže sehnat v takovémto zařízení ubytování.³¹

V. a I. Hradečtí (1996, st. 64) uvádějí, že alkoholici bezdomovci jsou většinou starší generace, průměrně o patnáct až dvacet let starší než bezdomovci toxikomani. Kromě alkoholiků a toxikomanů se mezi bezdomovci vyskytuje skupina oscilující mezi zneužíváním toxických látek a alkoholem. Při nedostupnosti alkoholu tak nalézají náhradní způsob uspokojení. Jako náhrada jim může posloužit diazepam či jiné látky z této skupiny léků. Užitím a různým zkombinováním hypnotik nebo analgetik se dostanou do stavu podobného opilství. Mezi bezdomovci se vyskytují také lidé pijící okenu nebo čichající různá ředidla.³²

10. Příčiny bezdomovectví

Příliš prudký růst obyvatelstva ve městě a rychlá urbanizace mohou způsobovat velké potíže. K těmto potížím patří přelidnění, nezabezpečení základních služeb, neodpovídající bydlení, zhoršující se infrastruktura a negativní ovlivnění životního prostředí. V nelidských podmínkách přelidněných měst hrozí masové bezdomovectví. Život ve městě postihuje svou rychlostí a urbanizací především málo odolné jedince.³³

³⁰ BEZOUŠKOVÁ, A. *Násilí proti bezdomovcům*. Zpravodaj BKB, 2004, č. 2, s. 27.

³¹ ŠTĚCHOVÁ, Markéta, a kol. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie, závěrečná zpráva*.

³² HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*.

³³ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 30.

Bezdomovectví je problémem hlavně velkých měst, jde o problém chudoby uvnitř bohatství. Mezi strukturální nebo objektivní příčiny bezdomovectví řadíme nezaměstnanost, nezaměstnatelnost, nekonkurenceschopnost na trhu práce a v neposlední řadě absenci finančně dostupného bydlení. Subjektivními příčinami mohou být domácí násilí, psychiatrická diagnóza (často alkoholismus, toxikomanie, schizofrenie či maniodepresivita) nebo porucha chování (emoční labilita). Tyto dvě skupiny příčin bývají často propojené a v důsledku bezdomovectví se k nim přidávají ještě další příčiny, které bezdomovcům brání v návratu k obyčejnému životu.³⁴

11. Faktory způsobující ztrátu domova a lidé bezdomovectvím ohrožení

„Faktory ovlivňující vznik bezdomovectví bývají tříděny na objektivní a subjektivní. Objektivní faktory zahrnují celkové společenské klima, např. politiku zaměstnanosti, bytovou politiku, postavení etnických minorit, postoj většinové společnosti k marginálním skupinám, sociální politiku daného státu.“³⁵

Králová J. uvádí faktory, které nazývá spouštěcími mechanismy:

- vztahové problémy v rodině (útěk mladistvých z rodin),
- úmrtí partnera nebo rodičů (senioři, mladiství),
- znevýhodnění na trhu práce (vysoký věk, nedostatečné vzdělání, pohlaví, záznam v rejstříku trestů),
- migrace do většího města,
- neschopnost plnit podmínky spojené s užíváním bytu (dluh na nájemném, nezákonná výměna nebo prodej bytu),
- ztráta možnosti byt užívat (rozvod, výpověď z bytu učiněná majitelem),
- nekonvenční způsob života (tuláctví, sezónní práce).

Jednou z příčin může být i určitá hrdost; než se kohokoliv o něco doprošovat (rodičů, dětí nebo třeba sociálních pracovníků), je lepší jít na ulici. Svou roli může hrát i výchovná tvrdost, kdy rodiče podmiňují návrat svých dětí, které se dostaly například do vězení, domů tím, že se nejprve naučí slušnému chování. Může to být případ těhotných mladistvých dívek, které

³⁴ . Webové stránky Bezdomovci.cz: Dostupné na <http://www.bezdomovci.estranky.cz/>

³⁵ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 317

rodiče vyhnali z bytu. Nejčastější příčinou bezdomovectví však bývá ztráta zaměstnání. Člověk, který ztratil práci bez vlastního zavinění, začne pochybovat o svých schopnostech a ztrácí sebeúctu. Kvůli nedostatku financí a problémům se sehnáním nové práce se situace komplikuje a vede k negativním změnám v jeho osobnosti a následně i v životním stylu. V dnešní době je velmi málo pracovních míst s možností ubytování. S náročnou životní situací, jakou je nezaměstnanost, přicházejí i neshody v partnerském životě a následný rozvod nebo rozchod.³⁶

Dle Matouška a kol. (2005, st. 318) je hlavní příčinou stále narůstajícího počtu lidí bez domova neadekvátní politika zaměstnanosti, nedostatek sociálních bytů a nevyhovující podpora poskytovaná těmto osobám. Současný systém podpory v nezaměstnanosti ponechává příjemce finanční pomoci pasivními, není dostatečně využit systém veřejně prospěšných prací, pro příjemce podpory je snazší a výhodnější přivydělat si ilegálně, nejsou podporována pracovní místa, nabídka rekvalifikačních kurzů je velmi omezená a bez práce stále zůstávají osoby diskriminované na základě věku (ženy) a národnosti (Romové).

I v oblasti bydlení existuje z pohledu ochrany před sociálním vyloučením deficit. Podstatná skupina občanů s nízkým příjmem si nemůže platit standardní nájemné, a tak se z nich stávají neplatiči. Posléze o své bydlení přicházejí. Poptávka po sociálním bydlení mnohonásobně převyšuje nabídku a azylová zařízení ji nejsou schopna pokrýt.³⁷

11.1. Subjektivní a objektivní faktory

Dle oficiálního vládního materiálu 38 jsou nejčastějšími objektivními příčinami bezdomovectví následující jevy:

- strukturální změny ve společnosti, hlavně na trhu práce,
- změny ve strukturách rodin,
- nedostatečné zabezpečení podporovaného bydlení pro sociálně slabé, pro občany opouštějící ústavní zařízení a osoby se zdravotním postižením.

Nejčastěji jmenovanými subjektivními příčinami bezdomovectví jsou dle téhož pramene:

- nezaměstnanost,
- nízká úroveň vzdělání,
- problémy v oblasti sociálních vztahů, např. rozvody,

³⁶KRALOVÁ Jaroslava. *Bezdomovectví*.

³⁷MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*.

- závislost na návykových látkách,
- zdravotní postižení (mentální i fyzické).

Uvedené faktory se vzájemně ovlivňují a v průběhu času se mění. Nelze je však od sebe oddělovat.³⁸

Faktory subjektivní spoluutvářejí celkovou sociální situaci člověka, která je podmíněna úrovní jeho schopností sociální adaptace (ta souvisí hlavně s rodinným zázemím, osobností, přítomností/nepřítomností hendikepu, dosaženou úrovní vzdělání atd.).³⁹

Faktory vedoucí k bezdomovectví lze posuzovat z několika stran, avšak rozhodující jsou faktory objektivní. Ty jsou ovlivněny sociální politikou státu, sociálním zákonodárstvím apod. Subjektivní faktory jsou naopak ovlivněny jednotlivci, rodinami, společenskými skupinami, jejich schopnostmi, rysy, temperamentem, charakterem, věkem apod.⁴⁰

Dle V. a I. Hradeckých (1996, st. 43) mohou objektivní faktory působit např. na dodržování lidských práv, zachování integrity práva, respektování zásady rovných příležitostí pro všechny občany, na vzdělanost a kvalifikaci občanů. Mají vliv rovněž na boj s nezaměstnaností a vyloučením, zabezpečení ve stáří a v nemoci, začleňování mládeže do trhu práce, usnadnění mobility pracujících a jejich adaptaci na změny ve výrobě, posilování vzdělanosti a technologických služeb a výcviky pro různé sektory (např. zdravotnictví). Význam objektivních faktorů je v jejich vlivu na legislativu, na rovnost žen a mužů, integraci invalidů, kriminalitu. Faktory společenské mohou působit na problémy menšin, exilu a migrace.

Subjektivní faktory lze uspořádat do tří kategorií:

- a) faktory materiální (nejisté bydlení nebo jeho ztráta, dlouhodobá nezaměstnanost, ztráta zaměstnání, nedostatečné příjmy a zadluženost, neschopnost hospodařit s vlastním rozpočtem, tragická událost ve formě ztráty živitele nebo majetku);
- b) faktory vztahové (změny struktury rodin, manželské nebo rodinné problémy, diskriminace žen, nefungující vztahy mezi rodiči a dětmi, mezi dětmi a rodiči, rozvod

³⁸ Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004–2006. Praha: MPSV 2004

³⁹ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 318

⁴⁰ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 43.

manželů nebo rozchod partnerů, násilí v rodině, sexuální zneužívání a znásilnění, osamělost);

c) faktory institucionální (propuštění z ústavu, vězení, opuštění dětského domova).

Příčiny bezdomovectví u mužů a žen se velmi liší. U mužů to bývají materiální a osobní faktory (ztráta bytu, zaměstnání, nedostatečný příjem), často v kombinaci s alkoholismem, nemocí nebo závislostí. U žen to bývají faktory vztahové (partnerské problémy doprovázené násilím). Pro ženy je také charakteristické bezdomovectví skryté z důvodu vyhledávání náhradního bydlení a pomoci u přátel, známých, rodičů apod. Nejčastější příčinou bezdomovectví dětí a mladistvých jsou faktory institucionální (přechody do dětského domova, kojenecké ústavy, pobyty ve výchovných ústavech atd.). V neposlední řadě má na tento jev velký vliv nefunkční rodina, týrání, deprivace, problémy s alkoholem, složité dospívání aj.⁴¹

11.2. Lidé bezdomovectvím ohrožení

*„Bezdomovectvím jsou nejvíce ohroženi lidé dlouhodobě nezaměstnaní, hendikepovaní, senioři, lidé adaptovaní na život v institucích, příslušníci etnických minorit (u nás samozřejmě nejvíce především Romové) a migranti. Ztrátou domova jsou více ohroženi muži než ženy, spíše lidé staršího nebo středního věku než lidé mladší. Typickým příkladem českého bezdomovce je čtyřicetiletý minimálně dva roky nezaměstnaný Rom.“*⁴²

Podle Matouška O. a kol. (2005, st. 316) je mezi bezdomovci menší podíl žen. Tuto skutečnost vysvětluje větší orientací žen na mezilidské vztahy. Ženy mají bohatší sociální síť a jsou většinou schopny v krizi vytěžít její zdroje a obrátit se na někoho, kdo jim může pomoci a postarat se o ně. Muži, kteří nejsou na vztahy tolik orientovaní, se častěji ocitají osamoceni a svou záchrannou sociální síť „propadají“. Mezi bezdomovci jsou také lidé závislí na návykových látkách. Nejčastější je závislost na alkoholu, a to jak závislost, jež mohla být primární příčinou sociálního vyloučení, tak i závislost, která vznikla až během života na ulici. Závislost však není problémem většiny bezdomovců.

⁴¹ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*.

⁴² MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 316.

12. Možnosti sociální pomoci bezdomovcům

12.1. Všestranná sociální pomoc lidem bez domova

Vágnerová M. (2008, st. 755) rozlišuje všestrannou sociální pomoc na základní sociální pomoc, podporu při hledání práce a ubytování a pomoc při návratu z vězení či dlouhodobé ústavní léčby.

Základní sociální pomoc: poskytnutí noclehu, hygienického zařízení, teplého jídla a čistého oblečení. Tyto služby jsou zajišťovány azylovými domy a ubytovnami pro bezdomovce (Armáda spásy, Naděje, Sestry Matky Terezy atd.). Pro část bezdomovců jsou nabízené služby nedostupné, protože jim činí potíže dodržet podmínku pro přijetí do zařízení, a sice přijít v určitou denní dobu a nepít alkohol. Mladší bezdomovci často nemají o takové služby zájem. Jiný druh pomoci bezdomovcům poskytují streetworkeri.

Podpora při hledání práce a ubytování: příkladem je časopis *Nový prostor* (dříve *Patron*), z jehož prodeje získává prodávající (bezdomovec) určitou finanční částku. Tato činnost může u těch, jejichž návyky nejsou tolik zdevastovány, sloužit jako přechodná adaptační fáze.

Pomoc při návratu z vězení nebo dlouhodobé ústavní léčby: jedná se o různé domy na půl cesty, které poskytují bydlení a umožňují postupnou adaptaci na nový styl života. Efektivita této pomoci je vysoká, ačkoliv nelze počítat s tím, že se adaptují všichni.⁴³

Matoušek O. a kol. (2005, st. 324–328) uvádí další příklady pomoci zaměřené na posílení pracovních návyků a soběstačnosti vedoucích k reintegraci. Jedná se zejména o následující formy pomoci:

Vzdělávací a rekvalifikační služby: poskytovány jsou neziskovými organizacemi nebo bývají realizovány ve formě tzv. job klubů, což jsou svépomocné skupinky, jejichž členové se navzájem informují o svých strategiích a pokusech znovu se uplatnit na trhu práce. Na klasické rekvalifikační kurzy nemají bezdomovci dostatečně silné pracovní návyky a dovednosti.

Chráněná a podporovaná pracovní místa: Jedná se o chráněné dílny nebo tréninková pracoviště. S klienty chráněného pracoviště není sepsána běžná pracovní smlouva. Pracoviště není příliš zátěžové. Pracovní doba, druh práce a rychlost výroby se maximálně přizpůsobuje klientovi. Cílem dílen nebo pracovišť není jen výroba, ale především rozvojová a terapeutická činnost. Jinak je tomu v případě podporovaného zaměstnání, kdy se pracovní

⁴³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: rozšířené a přepracované vydání*.

smlouva, z níž vyplývají určité povinnosti a kompetence, uzavírá. Od zaměstnance – klienta, se očekává více samostatnosti a zodpovědnosti.

Veřejně prospěšné práce: Jde o spolupráci úřadů práce s organizacemi pomáhajícími bezdomovcům. Cílem je podpora nekvalifikovaných lidí s nedostatečnou praxí nebo zabezpečení lidí v důchodovém věku, kteří se nemohou uplatnit na trhu práce.

Sociální firmy: Ačkoliv se nejedná o komerční firmy, vytvářejí tyto podniky zisk. Je to forma pomoci, která je nejbližší otevřenému pracovnímu trhu. Firma je konkurenceschopná a produktivní, ale zaměstnává lidi se speciálními potřebami a vychází vstříc jejich potřebám. Pracovní vztah se řídí zákonem práce, je zde uzavírána pracovní smlouva a zaměstnanec nese za svou práci plnou zodpovědnost. Pracovní poměr je časově omezen.⁴⁴

12.2. Služby zaměřené na naplnění základních potřeb

„Bezdomovec má své fyziologické potřeby. Potřebuje jíst, potřebuje se ohřát, potřebuje ošacení a obuv, potřebuje osobní hygienu. Nenajde-li teplé a suché ubytování, postačí mu posezení a odpočinek v čistém a přívětivém prostředí. Téměř každý bezdomovec je nemocný a potřebuje vyšetření, ošetření nebo léčbu. Toto vše, a k tomu nabídku azylového ubytování, musí umět nabídnout společnost bezdomovci dříve, než s ním začne mluvit o změně životního stylu.“⁴⁵

Matoušek O. a kol. (2005, st. 322) uvádí, že lidé bez domova potřebují především základní zázemí, aby byli schopni svou situaci řešit. Potřebují si odpočinout, najíst se, použít hygienické zařízení, vyměnit své ošacení a ohřát se, často jejich stav vyžaduje lékařskou péči. Je žádoucí, aby služby zaměřené na uspokojení těchto základních potřeb byly poskytovány na jednom místě. Mnoho organizací má ve svém zařízení jídelnu, koupelny, popřípadě sklady ošacení. Prostorová blízkost navazujících poradenských služeb je velmi žádoucí. Klient, který již své nejzákladnější potřeby uspokojil, většinou projeví zájem o trvalejší změnu své životní situace.

12.2.1. Nízkoprahová denní centra

Na denní centra mohou uživatelé docházet anonymně. Nemusí se při vstupu prokazovat platným osobním dokladem a pokud nemají zájem komunikovat se sociálními pracovníky, není s nimi navazován kontakt. Většinou bývají otevřena od ranních hodin po celý den až do

⁴⁴ MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.*

⁴⁵ HRADECKÁ, V. a HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*, s. 69.

večera. Příchozí na denní centrum má možnost uspokojit své primární potřeby. Je mu zde nabídnuta strava a nové ošacení (výměna letního za teplejší zimní), klient může použít hygienické zařízení. Základním zařízením těchto center jsou stoly, židle, televize a případně knihovna. Dalo by se říci, že se jedná o velkou společenskou místnost, která slouží k odpočinku, setkávání, odreagování, ohřátí a stravování. Denní centra však mívají svá pravidla. Uživatel může být sociálním pracovníkem kdykoliv vykázán za hrubé či vulgární chování nebo v případě, že ohrožuje ostatní uživatele. Pokud klient během svého pobytu v denním centru projeví zájem o spolupráci, jsou mu k dispozici sociální pracovníci, kteří mu poskytnou základní sociální poradenství anebo mu nabídnou dlouhodobější řešení ve formě ubytování v azylovém zařízení. O provozu denních center bývají bezdomovci informováni od streetworkerů působících přímo na ulicích nebo od bezdomovců, kteří tato centra již navštěvují.⁴⁶

12.2.2. Noclehárny

Noclehárnu mohou využívat klienti denního centra i nově příchozí. Na rozdíl od denních center v nich přenocování anonymní nebývá a příchozí klient se musí prokázat platným osobním dokladem. Tato služba není zdarma. Poplatek za přenocování se většinou platí předem. Na noclehárně má klient možnost přespát jen jednu nebo několik nocí. Po probuzení, pokud nemá možnost předplatit si další nocleh, musí zařízení opustit. V zimních obdobích bývají noclehárny nebo ubytovny pro bezdomovce plné. K příchodu na ubytovnu je vyhrazen určitý čas, klient se nemůže ubytovat kdykoliv během noci. Pravidla pro vstup do nocleháren jsou stejná jako u denních center. Uživatel nesmí být pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných látek a své chování musí přizpůsobit prostoru a spolunocležníkům.⁴⁷

12.2.3. Azylové domy

Při poskytnutí azylového ubytování je s uživatelem sepsávána smlouva o poskytnutí sociální služby ubytování. Podpisem této smlouvy uživatel souhlasí se všemi podmínkami ubytování a zavazuje se k řádnému placení poplatku za ubytování. Uživatel se pravidelně setkává se sociálními pracovníky a spolupracuje na řešení své nepříznivé sociální situace. Sestavuje si s pomocí sociálních pracovníků svůj individuální plán a dodržuje platný domácí řád daného zařízení. Stravu si zajišťuje klient sám, může využít i potravinových služeb denního centra, pokud je v blízkosti azylového domu. Při azylovém ubytování má k dispozici sociální zařízení

⁴⁶ Citace v textu: Naděje.cz: Dostupné na <http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/159>

⁴⁷ Citace v textu: Naděje.cz: Dostupné na <http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/158>

(sprchy, WC), může si pravidelně prát a využívat základně vybavenou kuchyňku pro přípravu stravy. Pobyť v azylovém domě je většinou omezen na jeden rok. Pobyť v azylovém zařízení klienta posiluje ve znovunabytí základních dovedností vedoucích k samostatnému životu.⁴⁸

13. Občanské sdružení Naděje

Toto občanské sdružení bylo založeno v roce 1990. Jeho cílem je vybudování sítě služeb lidem v nouzi na základě křesťanských principů. Ve svých zařízeních poskytuje jak pomoc hmotnou (ubytování, stravování, ošacení), tak morální. Dále poskytuje poradenství a zdravotní péči. Působí na území celé ČR a kromě Prahy, kde má i své ústředí, se jeho pobočky nacházejí ve Vysokém Mýtě, Litomyšli, Nedášově, České Třebové, Zlíně, Otrokovicích, Vsetíně, Plzni, Nýrsku, Jablonci nad Nisou, Mladé Boleslavi a Litoměřicích. Sdružení Naděje kromě pomoci bezdomovcům, kteří tvoří velkou část klientů, poskytuje pomoc i seniorům, uprchlíkům, vězněným a propuštěným, dětem, dospělým a osobám s mentálním postižením. Obdobně jako ostatní neziskové organizace působící v sociální oblasti je financováno z grantů Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, v Praze z prostředků poskytovaných Magistrátem hlavního města Prahy, z vlastní činnosti a darů od jednotlivců a organizací. Sdružení je provozovatelem potravinové banky v ČR a členem Evropské federace potravinových bank (jedná se o potravinovou pomoc sociálně slabým občanům).

Bezdomovcům poskytuje okamžitou pomoc v akutní tísní a dlouhodobou pomoc v podobě resocializačních programů (integračních programů pro osoby sociálně vyloučené a vyloučením ohrožené). Mezi akutní základní pomoc patří ubytování v noclehárnách, stravování, možnost osobní hygieny, ošacení, zdravotní péče (v denním centru Naděje v Praze je i ordinace lékaře) či pomoc sociálního pracovníka, a to vše bezplatně.⁴⁹

⁴⁸ Citace v textu: Naděje.cz: Dostupné na <http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/157>

⁴⁹ ŠTĚCHOVÁ, M. a kol. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie, závěrečná zpráva*, s. 18.

14. Praktická část

14.1. Cíl praktické části

Hlavní cíl práce: **zmapovat strukturu a složení klientů využívajících služeb pro bezdomovce v Jablonci nad Nisou.**

14.2. Popis výzkumného vzorku

Hlavním cílem výzkumného šetření bylo **zjistit, jaká nejpočetnější skupina bezdomovců využívala v období od září 2009 do září 2010 služeb azylového domu, denního centra a noclehárny v Jablonci nad Nisou.** Výzkumný vzorek tvoří náhodně vybraní klienti, kteří v daném roce služby využili. Velikost vzorku odpovídá maximálnímu počtu klientů, jenž může těchto služeb využívat. U služeb poskytujících nocleh se jedná o počet lůžek a u denního centra o maximální možnou kapacitu společenské místnosti určené k dennímu pobytu klientů. Ze záznamů o klientech jsou získávány informace potřebné k přesnému zmapování, ke kterému lze dojít pomocí stanovení určitých předpokladů. Ty budou na konci experimentální části buď potvrzeny, nebo vyvráceny. Celý výzkum by měl poskytnout určitý náhled na klientelu a její zmapování, které může vysvětlit a objasnit některé jevy vyskytující se v zařízení poskytujícím sociální služby bezdomovcům. Interpretace získaných dat je rozdělena do tří částí. Ke každé službě budou uvedeny výsledky, z nichž pak budou vyvozeny závěry, které napomohou k přesnějšímu popisu osob bez domova využívajících sociální služby.

14.3. Průběh průzkumu

Průzkum probíhal v časovém rozmezí od září 2009 do září 2010. V této době jsem pro sběr dat a stanovení předpokladů využívala v největší míře metodu dlouhodobého přímého pozorování. Do azylového domu v Jablonci nad Nisou, v němž se nachází i denní centrum a noclehárna, jsem pravidelně docházela a mapovala jeho klientelu. Na základě informací získaných z přímého pozorování jsem si kladla otázky, z nichž vznikly předpoklady. Celý výzkum je založen na shromažďování dat, které mé předpoklady potvrdí, nebo vyvrátí. Interpretace získaných dat je rozdělena do tří částí. Každá ze tří služeb má své výsledky, z nichž následně vyvodím závěry, které napomohou k přesnému vymezení klientely dané služby a pochopení určitých jevů, jako například výskyt závislostí na denním centru a výskyt závislostí v azylovém ubytování.

14.4. Výzkumná metoda

Tato práce má deskriptivní charakter, protože podstatou je zachycení určitých jevů metodami přímého dlouhodobého pozorování, sběru dat a studia dokumentace. Výsledek popisuje, hodnotí a charakterizuje současný stav. Stěžejní výzkumnou metodou je obsahová analýza dokumentace. Veškeré informace byly získány na základě interních záznamů, statistik a jiné dokumentace. Dlouhodobé pozorování bylo použito zejména pro sběr informací, které sloužily k formulaci předpokladů a stanovení cíle experimentální části.

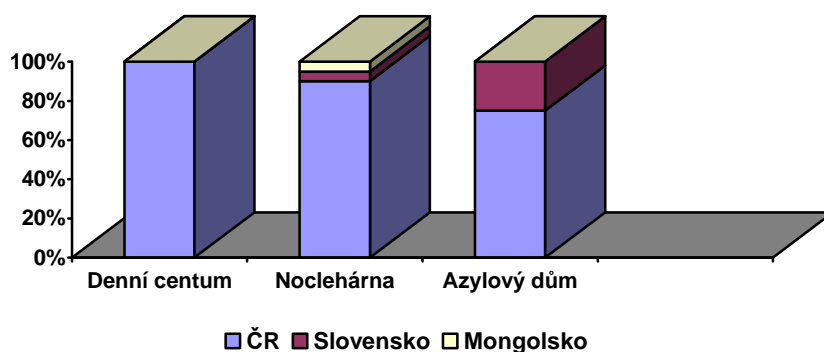
Stanovení předpokladů

- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů bude české národnosti.
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů se bude nacházet ve věkovém rozmezí 20–40 let.
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů budou muži.
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů byla stíhána za drobné přestupky a má zkušenost s policejním vyšetřováním, ale nebyla ve výkonu odnětí svobody.
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů bude vykazovat prvky některé závislosti, ať už na alkoholu, drogách a cigaretách, nebo jiné závislosti.
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů je bez domova nejvýše tři roky.
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů využívá služeb pro bezdomovce pravidelně (tzn. opakovaně).
- Lze předpokládat, že nadpoloviční většina klientů přichází do zařízení poskytujícího služby lidem bez domova po rozvratu vztahu.

14.5. Získaná data a jejich interpretace

14.5.1. Národnost

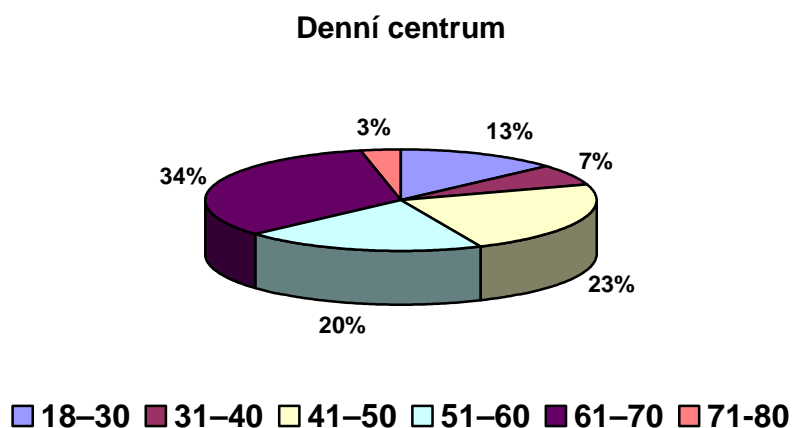
Graf č. 1:

U všech tří typů poskytovaných služeb se stanovený předpoklad vyplnil. Většina klientů je české národnosti. Cizinci služeb denního centra nevyužívají, zatímco služeb noclehárny využila menší část cizinců, zejména občané Slovenska a Mongolska. V azylovém domě bylo ubytováno 20 % klientů slovenské národnosti.

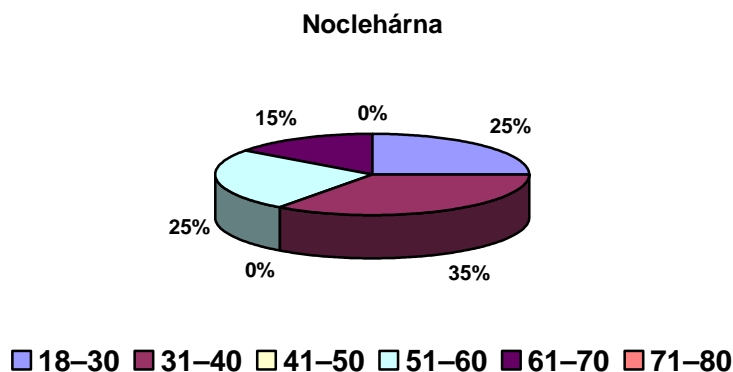
14.5.2. Věk klientů

Graf č. 2:

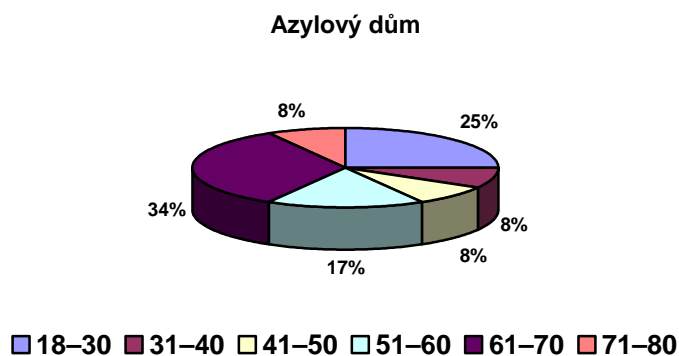
Služeb denního centra nejvíce využívají klienti ve věku mezi 61–70 lety. Součet posledních tří věkových skupin tvoří nadpoloviční většinu. Průměrný klient denního centra je tudíž rozhodně starší padesáti let, přičemž nejpočetnější skupinou jsou lidé důchodového věku. Nejméně klientů, kteří na denní centrum docházejí, se nachází v produktivním věku 31–40 let.

Graf č. 3:

Průměrný klient noclehárny se nachází ve věkovém rozmezí 31–40 let. Součet tří prvních věkových skupin tvoří nadpoloviční většinu. Průměrný klient noclehárny je tedy mladší 40 let. Tento věk byl předpokládán u všech tří služeb, ale potvrdil se pouze v případě noclehárny.

Graf č. 4:

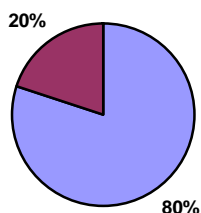
Průměrný klient azylového domu je starší 51 let. Ze všech služeb jsou zde poslední tři věkové skupiny zastoupeny nejpočetněji. Nachází se zde i nejvíce klientů poslední věkové skupiny 71–80 let. 25% zastoupení nejmladší věkové skupiny je stejné jako u noclehárny.

Překvapivý výsledek noclehárny předpokládaný věk potvrzuje. Celkové shrnutí výsledků však předpokládaný věk klientů 20–40 let nepotvrzuje. Nejpočetnější skupinu tvoří klienti, kteří jsou téměř v důchodovém věku (61–70 let). Na denním centru a v azylovém domě se dokonce vyskytují klienti ve věkovém rozmezí 71–80 let. Nejmladší skupina je v průměru ve všech službách zastoupena stejným počtem klientů.

14.5.3. Pohlaví klientů

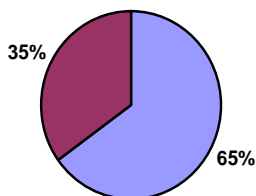
Graf č. 5:

Denní centrum

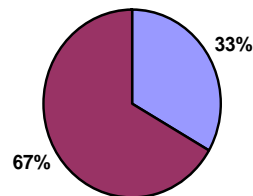
Graf č. 6:

Noclehárna

Graf č. 7:

Azylový dům

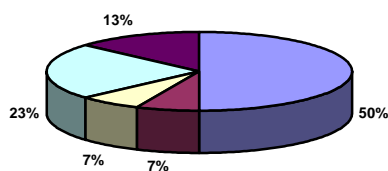

V případě denního centra a noclehárny se předpoklad naplnil, avšak možnosti azylového ubytování využívají ve větší míře ženy. Celkový výsledek potvrzuje předpoklad většího počtu klientů mužů. Z grafů je zřejmé, že čím delší je doba, po kterou je služba poskytována, a vzniká-li klientům na základě jejího čerpání vůči zařízení určitý závazek, tím větší počet žen je zde zastoupen.

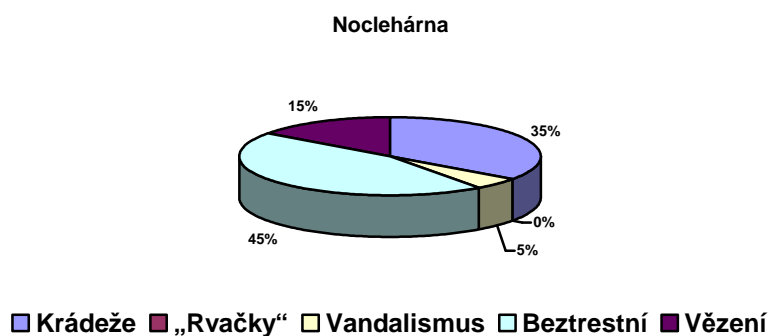
14.5.4. Kriminální zkušenost klientů

Graf č. 8:

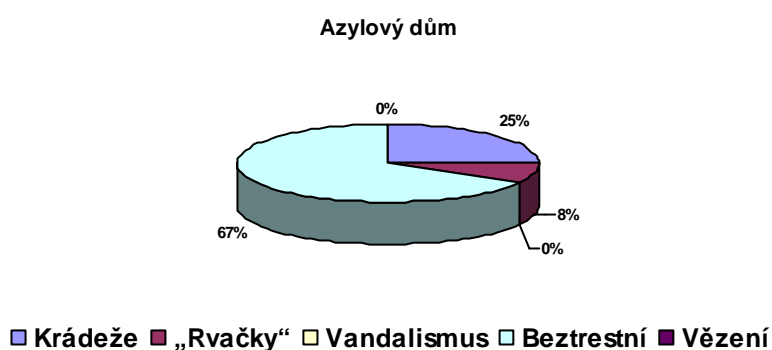
Denní centrum

Graf č. 9:

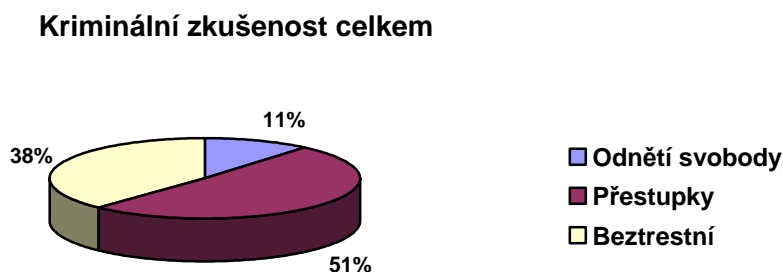
Graf č. 10:

Předpoklad, že nadpoloviční většina klientů má zkušenost s policejním vyšetřováním nebo byla stíhána za drobné přestupky, se potvrdil ve všech službách. Nejčastějším přestupkem je krádež. Druhým častým přestupkem je fyzické napadení, jež je v grafech č. 8, 9 a 10 uvedeno jako „rvačky“. Posledním málo se vyskytujícím nežádoucím jevem je vandalismus. Všechny tyto přestupky byly páčány jak v zařízení poskytujícím služby lidem bez domova, tak i mimo něj. Pachatel byl v mnoha případech v zařízení hledán policií. K fyzickému napadení nejčastěji dochází v azylovém ubytování. Klienti tam spolu tráví více času, a tím vzniká prostor pro nesnášenlivost, agresi a napadání spolunocležníků. K „rvačkám“ však vůbec nedochází na noclehárně. Klienti jsou do prostoru vpouštěni ve večerních hodinách a v brzkých ranních hodinách noclehárnu opouštějí. V noci spí, a nevzniká tak prostor k neshodám mezi klienty. Na druhou stranu se zde vyskytuje největší procento krádeží. Klienti se ve spánku okrádají. Vandalismus se nevyskytuje v azylovém zařízení. Klienti neničí zapůjčený majetek ani jinak nepoškozuji interiér azylového domu. Mají zde pocit bezpečí, jenž přechází až v pocit vlastnictví (zažívají pocit „svého domova“). Na denním centru se vyskytují všechny prvky drobných přestupků. Převažují krádeže a dochází k potyčkám až napadení i ničení zařízení společenské místnosti. Z velké části dochází k vandalismu v okolí zařízení. U azylového ubytování a noclehárny je vysoké procento

beztrestných klientů. V případě azylového ubytování se jedná dokonce o nadpoloviční většinu. Tito klienti nepáchají žádnou trestnou činnost.

Graf č. 11:

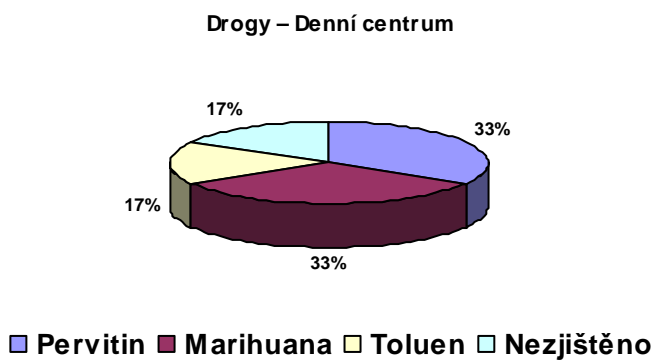

Předpoklad se v tomto případě naplnil. Výsledek je ovšem velmi těsný. Nadpoloviční většina klientů páchá nebo v minulosti páchala drobnou trestnou činnost, ale nemá zkušenost s odnětím svobody. Ve vězení se ocitla pouze malá skupina klientů.

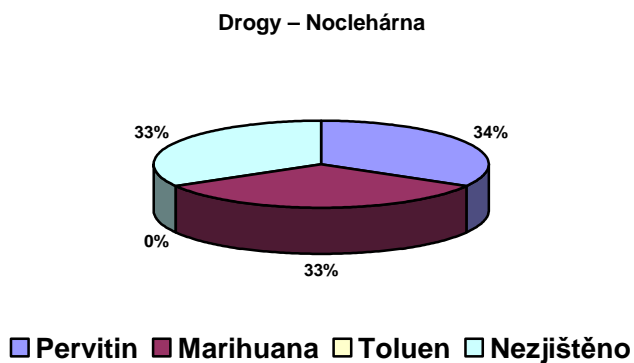
14.5.5. Závislosti klientů

Drogová závislost

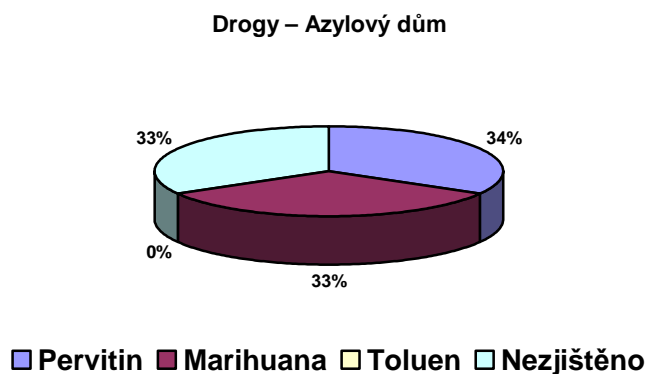
Graf č. 12:

Graf č. 13:

Graf č. 14:

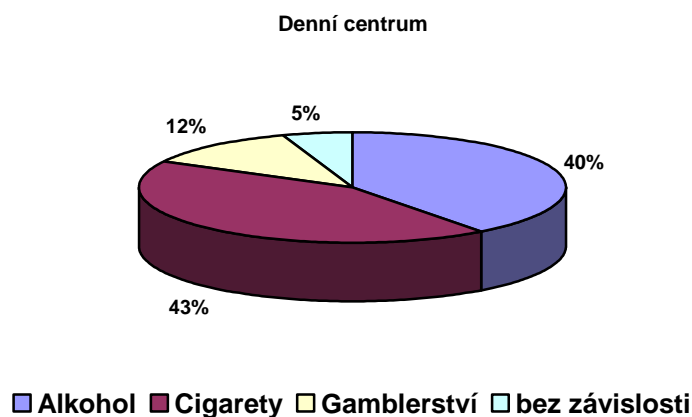
Pokud klient sám nepřizná při rozhovoru se sociálními pracovníky svou drogovou závislost, jsou tyto údaje nezjistitelné. Proto se v grafech objevuje pole „nezjištěno“. Jedná se tedy o klienty, kteří svou závislost tají, nebo žádné drogy neberou. Tento údaj není povinný. Záleží skutečně jen na klientovi, zda svou závislost uvede, nebo jí uvádět nechce.

I přesto jsou výsledky u všech služeb poměrně stejné. Nejčastější drogou jsou halucinogeny a stimulační drogy. Pouze u denního centra se objevuje závislost na těkavých látkách – toluenu. I přes pole s nezjistitelnými údaji o závislosti klientů na drogách převažuje u všech služeb závislost na lehkých drogách.

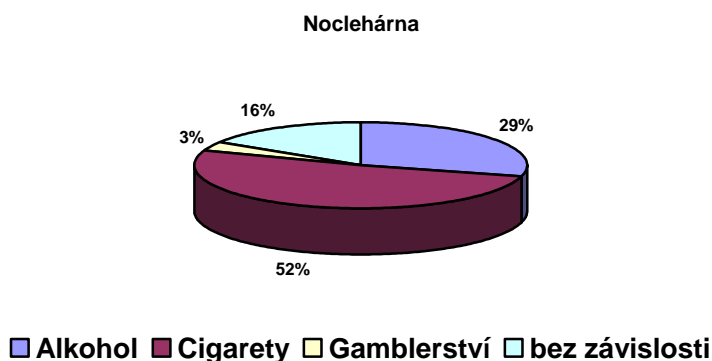
Drogově závislími jsou spíše mladší klienti. U starších převažuje závislost na alkoholu a cigaretách.

Jiné závislosti

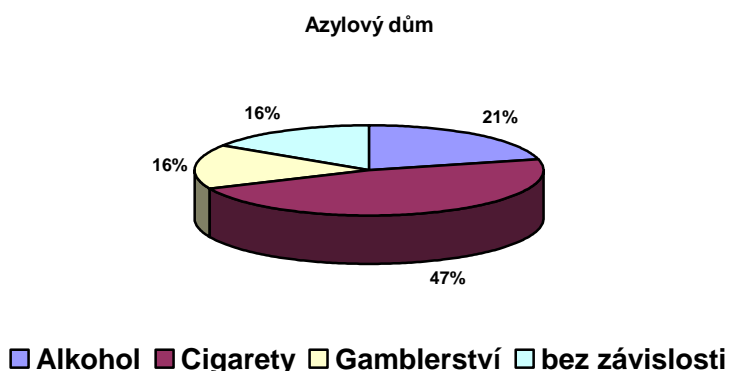
Graf č. 15:

Graf č. 16:

Graf č. 17:

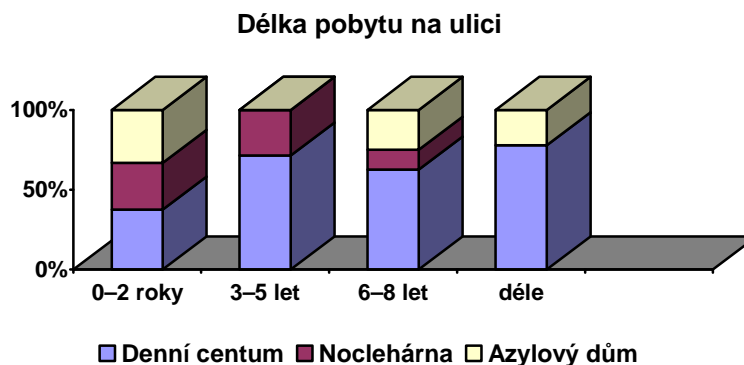

Údaje o jiných závislostech klientů již zjistitelné jsou. Bývají hlavním tématem při řešení klientovy obtížné životní situace. Tímto způsobem se dalo zjistit, který klient je závislý na výherních automatech. Tito klienti jsou závislí pouze na výherních automatech. Nemusí ani kouřit nebo pít alkohol. Jejich situace je díky gamblingu velmi kritická. Závislost na alkoholu a cigaretách je zjistitelná nejlépe. Ve všech službách tyto dvě závislosti dominují. Služeb noclehárny a azylového ubytování využívá rovněž dost klientů, kteří jsou zcela bez závislosti. Přesto však opět převažuje závislost.

Předpoklad, že nadpoloviční většina klientů bude vykazovat prvky závislosti, ať už na drogách, alkoholu a cigaretách, nebo jiné závislosti, se potvrdil.

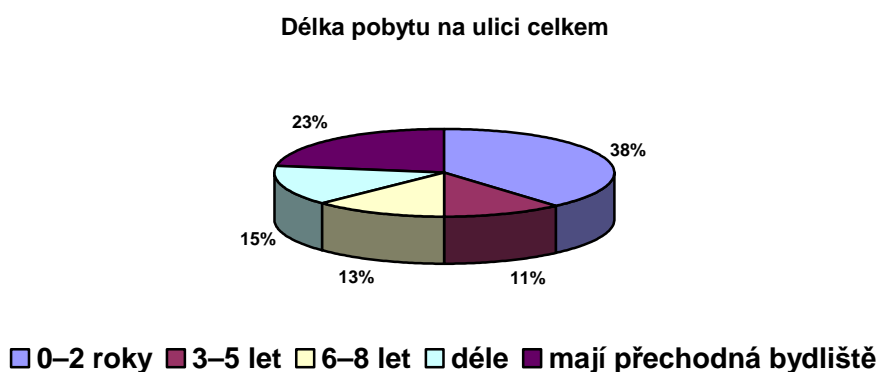
14.5.6. Délka pobytu klientů na ulici

Graf č. 18:

První sloupec v grafu znázorňuje, že 0–2 roky žijí na ulici klienti ve všech službách. Ve druhém sloupci (3–5 let života bez domova) převažuje počet klientů denního centra nad noclehárnou a zcela zde chybí azylové ubytování. Další sloupec (6–8 let pobytu na ulici) se nejvíce týká opět denního centra, na druhém místě azylového ubytování a minimálního počtu klientů noclehárny. V nejdelším časovém úseku, který nelze ani přesně určit, se nachází nejvíce klientů denního centra a část klientů azylového ubytování. Služeb denního centra využívají klienti všech věkových kategorií. Klienti žijící na ulici déle než šest let vůbec nevyužívají služeb noclehárny a dávají přednost dennímu centru, kde mají možnost strávit pouze pár hodin, nebo využívají azylového ubytování. Zato klienti žijící na ulici poměrně krátkou dobu, tj. 0–2 roky, využívají všech služeb stejně.

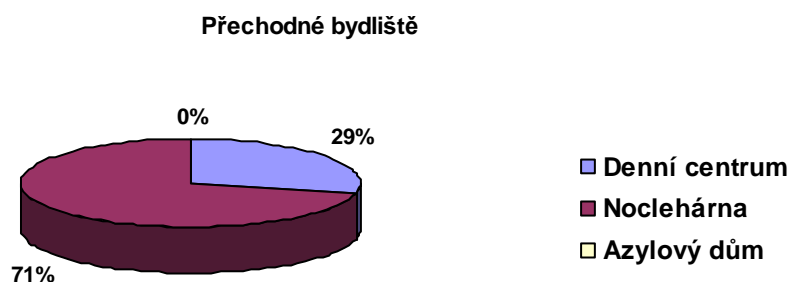
Graf č. 19:

Předpoklad se v tomto případě nenaplnil. Nejvíce klientů nežije na ulici bez domova po dobu 0–2 let. Při tomto průzkumu a sběru dat byla zjištěna překvapivá skutečnost, a sice že 23 % klientů má přechodná bydliště. Jedná se o ubytovny, příbuzné a přátele, u nichž mohou občas přespát nebo bydlet. Tito klienti využívají služeb denního centra, kde se mohou najíst a převléci do nového oblečení. Pokud jim selže přespání na ubytovně nebo u známých, využijí

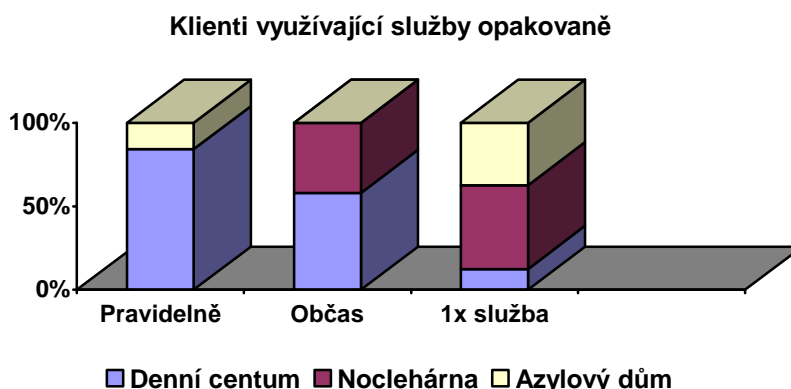
služeb noclehárny. Tato služba je tímto typem klientů využívána nejvíce, což ukazuje graf č. 20.

Graf č. 20:

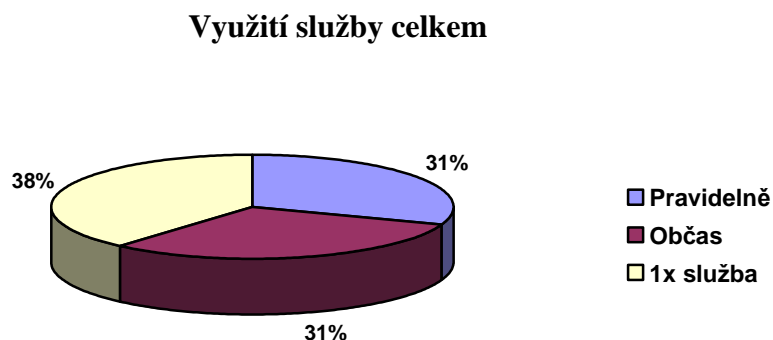
14.5.7. Opakované využívání služeb

Graf č. 21:

Pravidelně jsou využívány služby denního centra. Klienti se naučí docházet každodenně na jídlo a vyhledávají místo pro odpočinek. Občas, přibližně jednou až dvakrát do měsíce, využijí služeb denního centra klienti mající kde být, například u příbuzných. Jedenkrát využívají tutéž službu například klienti nežijící v Jablonci nad Nisou. Klienti azylového ubytování vracející se pravidelně jsou například ti, jež se pokoušejí integrovat tím, že si najdou vlastní bydlení, ale nezvládnou platit nájem nebo jim nastanou jiné potíže. Jednou využití azylové ubytování je nejčastější jev. Situace těchto klientů je dočasná. Může se jednat o neshody s rodinou, do níž se klient po nějaké době vrátí, nebo mu způsob fungování služby nevyhovuje a vrátí se na ulici s tím, že bude nadále využívat jen denní centrum. Podobné je to u využívání noclehárny. Občas přespí klienti, kteří mají i jiné varianty, a pouze jednou využijí noclehárnu lidé, jako například problémový klient nebo squaťeři v zimním období.

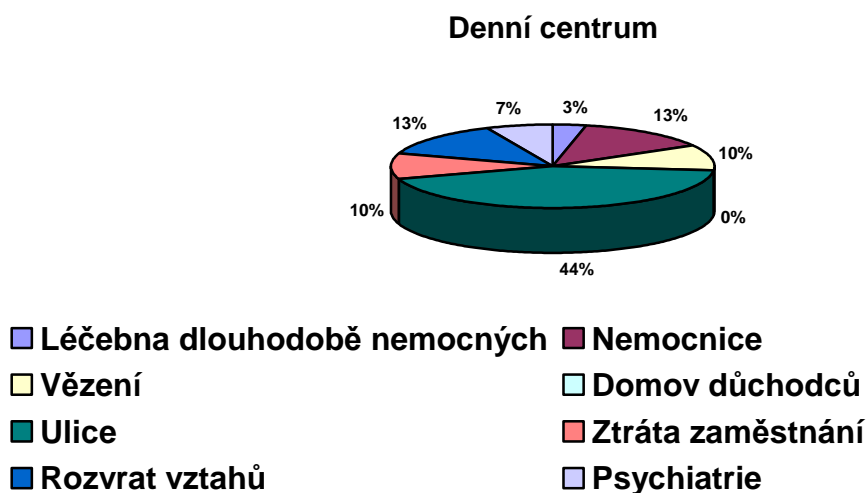
Graf č. 22:

Bylo předpokládáno, že nadpoloviční většina klientů bude služby využívat pravidelně, opakovaně. Předpoklad se v tomto případě nenaplnil. Klienti využívají služby ve všech variantách stejně.

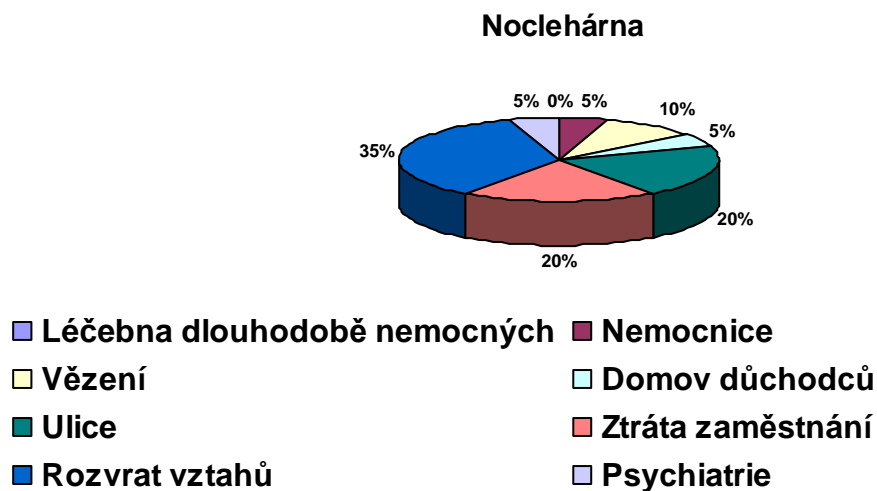
14.5.8. Odkud klienti přicházejí

Graf č. 23:

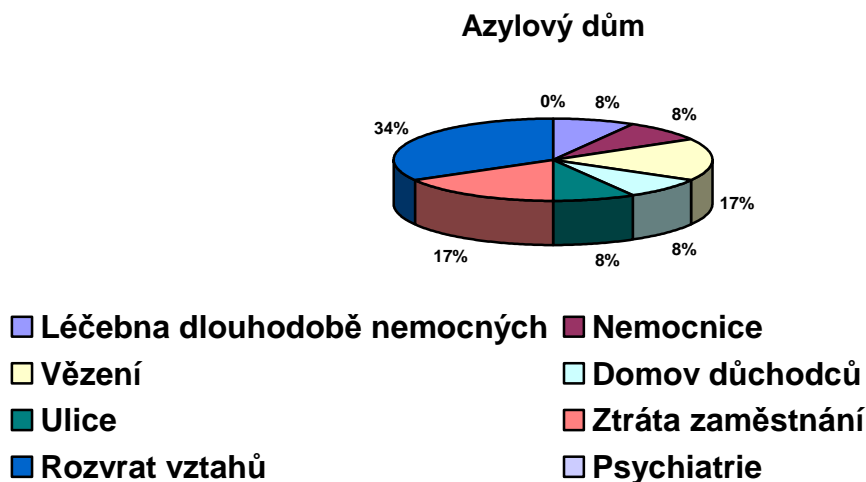
Nejvíce klientů přichází na denní centrum z ulice a nejméně po propuštění z léčebny pro dlouhodobě nemocné. Procentuálně stejné jsou skupiny přicházející po rozvratu vztahu, po propuštění z nemocnice, dále po ztrátě zaměstnání a po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. 7% skupina klientů byla před příchodem do centra propuštěna z ústavní léčby.

Graf č. 24:

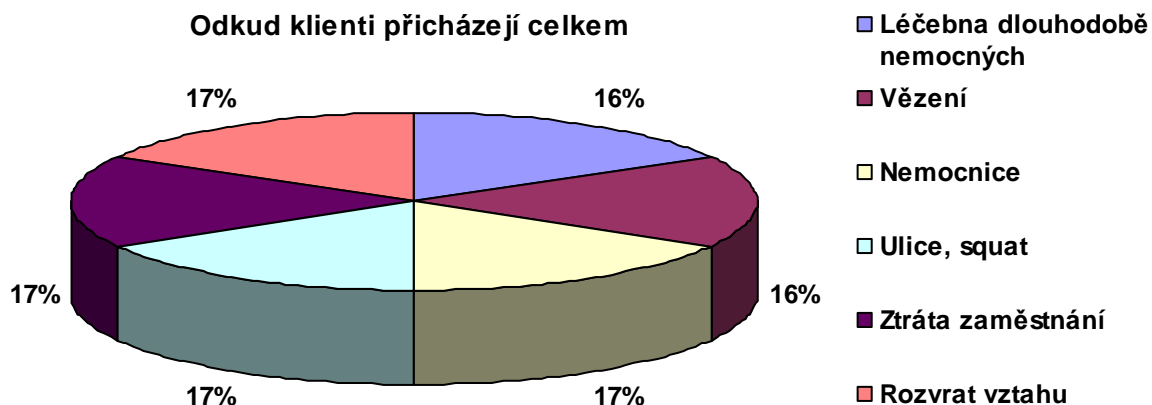
Nejpočetnější skupinu tvoří klienti přicházející po rozvratu vztahu, nejedná se však o nadpoloviční většinu. Druhou nejpočetnější skupinou jsou klienti z ulice a po rozvratu vztahu. Vedle 5% skupin klientů propuštěných z nemocnice a psychiatrie se objevuje nová, u denního centra nezastoupená skupina klientů přicházejících z domova důchodců.

Graf č. 25:

U azylového ubytování jsou nejpočetnější skupinou klienti přicházející po rozvratu vztahu. Opět se ale nejedná o nadpoloviční většinu. Druhou největší skupinu tvoří klienti přicházející po ztrátě zaměstnání. Zbytek menších skupin tvoří klienti propuštění z léčeben, nemocnic a vězení a z ulice.

Graf č. 26:

Předpoklad se nenaplnil. Klienti přicházející po rozvratu vztahu sice tvoří v případě noclehárny a azylového domu nejpočetnější skupiny, ale při celkovém shrnutí výsledků jde o téměř stejný počet klientů jako u jiných faktorů způsobujících ztrátu domova. Znepokojující jsou však výsledky u klientů propuštěných z různých léčeben, domovů důchodců a nemocnic. Při celkovém součtu dat se jedná o stejně početné skupiny jako při ztrátě zaměstnání a rozvratu vztahu. S těmito jevy bylo počítáno, ale jejich celkem početné zastoupení je znepokojující a velmi překvapivé.

15. Shrnutí výsledků experimentální části

Na začátku experimentální části bylo stanoveno osm předpokladů, z nichž se čtyři potvrdily a čtyři byly po shrnutí výsledků ze sběru dat vyvráceny. Při samotném výzkumu byla polovina předpokladů zcela vyvrácena a s tím se objevily nové, velmi důležité informace o klientech služeb pro bezdomovce.

Klienty denního centra jsou převážně muži v důchodovém věku, kteří kouří a bývají závislí na alkoholu. Nemívají větší problémy se zákonem, občas páchají drobné krádeže. Nejsou agresivní vůči jiným klientům, jsou spíše samotáři. Do zařízení přicházejí z ulice, na které žijí déle než šest let. Na denní centrum si přicházejí odpočinout, najíst se, ošatit dle ročního období. Denní centrum jim slouží jako záchytný bod, kde si zajistí své nejnnutnější potřeby a odkud opět odcházejí na ulici.

Služby noclehárny využívají opět převážně muži, ale bývají mladšího věku (31–40 let). Až na občasné drobné krádeže nepáchají žádnou závažnou trestnou činnost. Alkohol užívají pouze občasné a většina z nich kouří. Bez domova jsou kratší dobu než pět let. Služby noclehárny využívají buď jen jednou, nebo párkrát za měsíc. Mívají i jiné alternativy na přespaní. Přenocovat nebo chvilku bydlet mohou u vzdálených příbuzných nebo přátel. Tito klienti přicházejí po rozvratu vztahu nebo ztrátě zaměstnání. Na službě nejsou zcela závislí. Vyhovuje jim režim noclehárny, tj. přespat a ráno zase odejít. Mimo služeb pro bezdomovce využívají také služeb městských nebo soukromých ubytoven.

Azylové ubytování využívají převážně ženy blížící se důchodovému věku. Nepáchají žádnou trestnou činnost. Přicházejí po rozvratu vztahu. Služby využijí pouze jednou, a to na delší dobu. Bez domova jsou jen krátce. Při pobytu mívají drobné konflikty se spolubydlícími.

Při shrnutí dat u věku klientů bylo zjištěno, že nejpočetnější skupinou jsou lidé v důchodovém věku 61 – 70 let, dokonce i ve věku 71 - 80 let. Ti využívají nejvíce služeb denního centra, minimálně pak azylového ubytování. Pokud je denní centrum využíváno nejvíce skupinou žijící na ulici déle jak 6 – 8 let, pak jsou těmito klienty právě lidé v důchodovém věku. Dále u grafu č. 20 – odkud klienti přicházejí na denní centrum, se vyskytují lidé po propuštění z nemocnice a z léčebny dlouhodobě nemocných, pak se tedy musí opět jednat o klienty důchodového věku.

Dalším důležitým zjištěným faktem je velký počet osob využívajících tyto služby i přes to, že mají kde bydlet. U předpokladu délky pobytu na ulici byl vytvořen graf č.20 s nímž nebylo vůbec počítáno. Tato skutečnost mne zaskočila. Zejména pak četnost využívání těchto služeb i za předpokladu, že má klient i jiná řešení bydlení.

16. Závěr

Pro zpracování bakalářské práce jsem si jako téma zvolila bezdomovectví v Jablonci nad Nisou. Práce je rozdělena do dvou částí. První část je teoretické zpracování tohoto společenského jevu. Jsou zde definice a historie bezdomovectví, typologie, příčiny, patologické jevy vyskytující se u osob bez domova. Dále pak možnosti sociální pomoci a popis organizace, ve které byl celý výzkum proveden. V experimentální části jsou grafologicky znázorněné výsledky získaných informací. Informace byly získávány na základě stanovených předpokladů, které jsou buď potvrzeny nebo vyvráceny. Během samotného výzkumu byly zjištěny nové informace. Ty lze dále zpracovávat v rámci zařízení.

Z výsledků experimentální části této práce vyplývá hned několik důležitých informací o využívání služby. V případě noclehárny by se podle mého názoru dalo mluvit i o zneužívání služby. Pokud má klient jiné varianty bydlení a ani tento fakt nijak netají, mohl by být odkázán na jiný typ služeb nebo ubytovnu. V úvodu této práce je poukázáno na nedostatečnou kapacitu tohoto zařízení, a to zejména v zimním období. Využívání služeb noclehárny tímto typem klienta by mohl být problémem právě v období mrazů, kdy službu vyhledávají i lidé, žijící pouze na ulici. Řešením by mohlo být navázání intenzivnější spolupráce mezi sociálním pracovníkem a klientem. Zmapovat tak klientovu situaci a najít vhodná řešení jeho situace. Klient, který není ochoten přistoupit na spolupráci a hájí se tím, že žádný problém nemá, jen nemá zrovna kde přespát, není podle mého názoru klientem sociální služby. Pro tyto osoby jsou zřizovány soukromé nebo městské ubytovny, kde nepracují sociální pracovníci, kteří nabízejí pomoc s řešením nepříznivé sociální situace.

Díky výzkumu byla zjištěna další znepokojivá situace, která je v současné době neřešitelná. Jedná se o seniory, kteří se stávají nedobrovolnými klienty sociální služby pro osoby bez domova. Ti přicházejí do zařízení po propuštění z léčeben dlouhodobě nemocných, nemocnic a psychiatrických léčeben. Před úrazem nebo nemocí byli tito lidé zcela schopni. Měli své zázemí, o které se v důsledku dlouhodobé hospitalizace nemohli starat, lépe řečeno je platit, a po propuštění se nemají kam vrátit. Nemají příbuzné, kteří by jim v jejich situaci pomohli. Do domova důchodců se nemají šanci dostat, protože jsou v tomto měřítku schopni se o sebe postarat a nejsou tedy jejich klientelou. Řešením by bylo zřídit zcela nový typ sociální služby. Klientelu by tvořili senioři žijící osamoceni, ale kteří jsou stále schopni se o sebe starat. Jejich důchody jim neumožňují sehnat si bydlení a platit tržní nájemné. V pokročilém stáří ztrácí člověk schopnost rychle se přizpůsobovat novým podmínkám a dobře a snadno se orientovat v běžném životě. To nemá nic společného s nemocí nebo neschopností se o sebe postarat. Je

to přirozený jev. Nově vzniklá sociální služba by mohla těmto osobám pomáhat s orientací v běžných úředních úkonech. Zároveň by tyto lidi nasměrovala na navazující služby, například kluby seniorů.

Díky těmto informacím se může služba zefektivnit nebo mohou vznikat nové programy v rámci organizace. Nepředpokládám, že na základě těchto výsledků vznikne nová sociální služba, ale osobně to vidím jako vhodné řešení. Sociální oblast by se měla přizpůsobovat stále se měnící politické a společenské situaci.

17. Seznam použitých zdrojů

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. 1. vyd., Argo, 1999, 2001. 595 s. ISBN 80-7203-124-4

HRADECKÁ, V.; HRADECKÝ, I. *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. 1. vyd. Praha: Naděje o.s., 1996. 107 s. ISBN 80-902292-0-4

KRAUS, B., HRONCOCVÁ, J. a kol.. *Sociální patologie*. 1. vyd.. Univerzita Hradec Králové, 2007. 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.

MATOUŠEK, Oldřich, a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X

PEŠATOVÁ, I; ŠVINGALOVÁ, D. *Metodika závěrečné práce pro sociální pracovníky*. 2. upravené vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005. 38 s. ISBN 80-7083-959-7

PEŠATOVÁ, I; ŠVINGALOVÁ, D. *Uvedení do výzkumu a metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vyd., Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 78 s. ISBN 80-7372-046-9

PRUDKÝ, L; ŠMÍDOVÁ, M. *Kudy ke dnu*. 1. vyd. Praha: Socioklub, 2010. 135 s. ISBN 978-80-86140-68-1

ŠTĚCHOVÁ, Markéta, a kol. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie, závěrečná zpráva*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. 110 s. ISBN 978-80-7338-069-4

ŠUPKOVÁ, Danuše, a kol. *Zdravotní péče o bezdomovce v ČR*. 1. vyd. Sdružení azylových domů, 2007. 62 s. ISBN 978-80-247-2245-0.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat*. 1. vyd., Praha, Portál, 2009. 128 s. ISBN 978-80-86427-36-6

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita, a patologie lidské psychiky*. 2. vyd., Praha, Portál, 2000. 444 s. ISBN

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: rozšířené a přepracované vydání*. 4. vyd. Praha: Portál, 2008. 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4

Periodika:

BEZOUŠKOVÁ, Alice. *Násilí proti bezdomovcům*. Zpravodaj BKB, 2004, č. 2, s. 27. ISSN 1213-8282

JANEBOVÁ, Radka. *Proces vzniku a stadia bezdomovectví*. Sociální práce. 1999, č.4, s.27-28

Internet:

Definice bezdomovectví [online]

URL: <http://www.bezdomovci.estranky.cz/clanky/definice-bezdomovectvi.html>

[poslední úpravy 23.10.2011]

[cit. 2011-7-10]

Občanské sdružení Naděje v Jablonci nad Nisou [online]

URL: <http://www.nadeje.cz/index.php?q=node/40>

[poslední úpravy 14.11.2011]

[cit. 2011-9-2]

Sociální práce s bezdomovci [online]

URL: <http://oldwww.upol.cz/fakulty/lf/struktura/pracoviste/ustav-socialniho-lekarstvi-a-zdravotni-politiky/phdr-jaroslava-kralova/>

[poslední úpravy 18.1.2007]

[cit. 2011-10-10]

Ostatní:

HRADECKÝ, I. a kol.. *Výroční zpráva Naděje o.s..* Naděje, 2010. ISN 978-80-86451-19-0

Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004-2006, Praha :MPSV 2004

18. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dům Naděje v Jablonci nad Nisou; Azylový dům, Noclehárna, Denní centrum

**TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Jana Škáchová

**DŮM NADĚJE
Jablonec nad Nisou**

Azylový dům
Denní centrum
Noclehárna

Poslání zařízení

Dům Naděje Jablonec nad Nisou je součástí integračního programu Naděje. Jeho posláním je pomáhat osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení při návratu k běžnému způsobu života.

Cílová skupina

Do cílové skupiny patří muži a ženy ve věku od 18 let v nepříznivé sociální situaci, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami. Nepříznivou sociální situací je zejména:

- ztráta bydlení,
- nezaměstnanost,
- potlačení základních práv a svobod,
- nedostatek prostředků pro běžný způsob života,
- návrat z výkonu trestu odnětí svobody a ústavní péče.

Cíle poskytovaných služeb

Cílem poskytovaných služeb je, aby uživatelé:

- měli zajištěny své základní potřeby (strava, hygiena, ošacení),
- měli vyřízené své běžné záležitosti (osobní doklady apod.),
- zlepšili své dovednosti nezbytné pro běžný způsob života,
- obnovili své přirozené vztahy,
- řešili své závazky,
- získali a udrželi si zaměstnání nebo jiný stabilní příjem,
- využívali běžně dostupných služeb,
- našli následné bydlení,
- stabilizovali svou životní situaci.

Nabízené činnosti

V zařízení jsou nabízeny následující činnosti:

- poskytnutí informací o běžných občanských záležitostech a sociálních službách,
- poradenství v sociální a pracovní oblasti, pomoc při vyřízení osobních dokladů a osobní doprovod při jednání s úřady,
- základní potravinová pomoc především formou studené stravy a teplých nápojů,
- hygienický servis (sprcha, holení),
- výměna ošacení ze sbírek občanů,
- zprostředkování ubytování v zařízeních sociálních služeb a nabídka komerčního ubytování,
- zprostředkování zdravotní a psychologické pomoci a křesťanské duchovní služby,
- zprostředkování návazných specializovaných služeb dle individuální potřeby.

Základní kritéria pro poskytnutí služby

Pro poskytnutí služby je nutné splnit následující kritéria:

- zájemce spadá do cílové skupiny,
- ochota k dodržování řádu zařízení.

Navíc v azylovém domě:

- platný osobní doklad,
- zdroj příjmu na zaplacení úhrady za ubytování,
- ochota k sepsání smlouvy o poskytování služeb,
- ochota k řešení své nepříznivé sociální situace ve spolupráci s pracovníky zařízení,
- lékařský posudek o zdravotním stavu nevylučující pobyt v zařízení (lékaře může doporučit zařízení).

Navíc v noclehárně:

- platný osobní doklad

Důvody k odmítnutí zájemce o službu

- zájemce nespadá do cílové skupiny,
- zařízení neposkytuje činnost, kterou zájemce požaduje,
- není volná kapacita,
- zájemce ohrožuje svým chováním práva a zájmy ostatních,
- zájemce neřeší drogové a jiné závislosti,
- zájemce je pod vlivem alkoholu a jiných omamných látek,
- zájemce trpí akutním psychotickým onemocněním, akutně ohrožuje zdraví ostatních nakažlivými chorobami.

Úhrada za služby a délka poskytování služeb

Za ubytování hradí uživatelé úhradu dle předpisu Naděje. Platba za jeden den pobytu v azylovém domě nepřesahuje 100 Kč, v noclehárně 70 Kč za noc. Služby v azylovém domě jsou poskytovány maximálně po dobu jednoho roku, v noclehárně a denním centru dle aktuální situace uživatele.

Hlavní chodba s informačními nástěnkami

Denní centrum – 30 míst

Denní centrum

Na denní centrum mohou uživatelé docházet anonymně. Nemusí se při vstupu prokazovat platným osobním dokladem a pokud nemají zájem komunikovat se sociálními pracovníky, není s nimi navazován kontakt.

Denní centrum je otevřené každý den od 8:00 do 18:00 se dvěma přestávkami, a to od 11:00 do 12:00 a od 14:30 do 15:30. Během přestávek vaří sociální pracovníci polévku a v prostorách denního centra se konají porady sociálních pracovníků.

Každému přichozímu je nabídnuta kartička potravinové pomoci, kterou si lze zakoupit za 20 Kč. Platnost kartičky je 14 dní. Během této doby je uživateli každý den poskytnuta snídaně, polední polévka a večeře.

Dále je uživateli denního centra k dispozici sprcha, WC, hygienické potřeby, holení, zapůjčen ručník, nové ošacení. Uživatel si své stávající ošacení může bezplatně vyprat.

V prostorách denního centra je zákaz kouření, požívání alkoholu a jiných omamných látek. Uživatel může být kdykoliv vykázan sociálním pracovníkem za hrubé, vulgární chování nebo pokud ohrožuje ostatní uživatele.

Jídelna – výdejní okno na polévku

Kuchyň – potravinová pomoc

V kuchyni Naděje se denně vaří polévka, která se podává v poledních hodinách od 12:00 do 13:00 a k večeři od 17:00 do 17:30. Polévka se podává s pečivem.

K snídani je uživatelům podáváno pouze pečivo. Celý den je v prostorách jídelny k dispozici várnice s teplým čajem. Jiný teplý nápoj, například kávu, si uživatel obstarává sám a pro její uvaření může použít rychlovarnou konvici a příslušné nádobí, které je také celý den k zapůjčení přímo v jídelně.

Vedoucí zařízení denně obstarává potraviny pro uživatele. Většinou se jedná o neprodané zboží jako je pečivo z pekáren a mléčného baru, nebo neprodané maso od řezníka. Dále jsou zařízení poskytovány sponzorské dary ve formě surovin na polévky (sušené polévky, zelenina, těstoviny, rýže, aj.).

Na Vánoce je uživatelům připravena štědrovečerní večeře, bramborový salát a kuřecí řízeky.

Noclehárna muži – 12 lůžek

Sprcha noclehárny

Noclehárna ženy – 8 lůžek

Noclehárny

Noclehárnu mohou využívat klienti denního centra i nově příchozí. V případě přenocování je nutné se prokázat platným osobním dokladem a zaplatit předem poplatek za nocleh.

Poplatek je třífázový. První měsíc činí poplatek 30 Kč za noc, od druhého měsíce stálého využívání této služby činí poplatek již 50 Kč a třetí měsíc 70 Kč na noc.

Noclehárna je otevřena od 18:00, navazuje tak na uzavření denního centra. Ráno je uživatel probuzen službou již v 6:00 a do 7:00 musí opustit prostory noclehárny. Ustele po sobě postel a vrátí službě zapůjčené povlečení. U stálějších klientů se postel nechává povlečená.

V případě nedostatečné kapacity, zejména v zimním období, jsou připraveny přistýlky. Přistýlky mohou být rozloženy v prostorách denního centra a jsou poskytovány zdarma.

Pravidla pro vstup na noclehárnu jsou stejná jako pravidla pro vstup na denní centrum. Uživatel nesmí být pod vlivem alkoholu a jiných omamných látek a své chování by měl přizpůsobit prostoru a spolunocležníkům.

Azylové ubytování pro ženy – 8 lůžek

Koupelna a WC azylu pro ženy

Kuřárna před azylem pro muže

Kuchyňka pro mužský azyl

Azylové ubytování pro muže – 12 lůžek

Azylové ubytování

Při poskytnutí azylového ubytování je s uživatelem sepsávána smlouva o poskytnutí sociální služby ubytování. Podpisem této smlouvy uživatel souhlasí se všemi podmínkami ubytování a je zavázán k řádnému placení poplatku za ubytování.

Uživatel se pravidelně setkává se sociální pracovníci a spolupracuje na řešení své nepříznivé sociální situace. Sestavuje si s pomocí sociální pracovníce svůj individuální plán a dodržuje platný domácí řád tohoto zařízení.

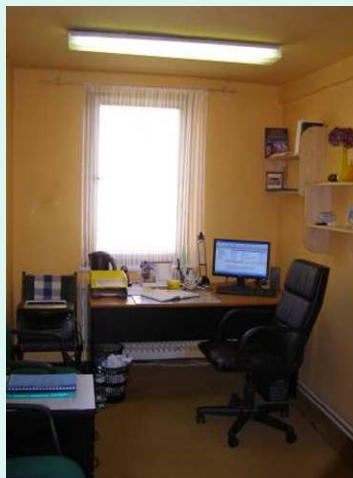
Stravu si zajišťuje sám, může využít i potravinových služeb denního centra. Při azylovém ubytování má k dispozici sociální zařízení (sprchy, WC), může si pravidelně prát a využívat základně vybavenou kuchyňku pro přípravu stravy.

Uživatel azylového ubytování smí kouřit v kuřárně, která je v budově. Kromě kouření pro něj však platí ta samá pravidla jako pro uživatele noclehárny nebo denního centra.

Pobyt v azylovém domě je limitován jedním rokem. Smlouva je sepsávána na měsíce a je uživateli po zvážení vedoucího azylového domu buď prodloužena nebo ukončena. Vše záleží na samotném uživateli a jeho snaze o spolupráci.

Kancelář sociální pracovníce

Tato kancelář slouží sociálním pracovnícům, které pracují s uživateli azylového bydlení a noclehárny. Konají se zde pravidelné schůzky, na kterých se vypracovává individuální plán či řeší jiné záležitosti klientů. Sociální pracovníce pracují v celém zařízení dvě a střídají se zde na ranních a odpoledních směnách. Jsou k dispozici uživatelům téměř po celý den. Uživatel se na ně může kdykoliv obrátit. V kanceláři je zajištěno maximální soukromí.

Sklad oblečení

Sklepní a půdní prostory zařízení slouží jako sklady pro ošacení, potraviny, hygienické potřeby a další věci z občanských sbírek. Uživatelé si mohou požádat o výměnu ošacení dle ročního období. Mají zde vše od spodního prádla až po zimní bundy a obuv mnoha velikostí. Vše je řádně protříděné a uschované. Lůžkoviny a ručníky jsou pouze k zapůjčení. Věci k zapůjčení se v zařízení pravidelně perou.

Kancelář pracovníka v sociálních službách

Tato kancelář slouží pracovníkům v sociálních službách. Je umístěna hned u hlavního vchodu do zařízení. Pracovníci zde přijímají uživatele denního centra a noclehárny. V této kanceláři je nepřetržitý provoz. Pracovníci vaří a vydávají polévku, otevírají hlavní dveře příchozím, dohlíží na provoz denního centra, vedou evidenci příchozích uživatelů, vydávají, třídí a uskladňují ošacení. Na těchto dvanáctihodinových směnách pracují zejména muži.

Personální zajištění zařízení

Vedoucí – má na starost finanční stránku zařízení, obstarává potraviny, komunikuje se sponzory a je v přímém kontaktu s ředitelem celé pobočky. Pořádá pravidelné porady s ostatními zaměstnanci zařízení. Po řádné konzultaci s ostatními zaměstnanci rozhoduje o prodloužení či ukončení pobytu uživatelů azylového zařízení.

Sociální pracovnice – zajišťují odborné sociální poradenství, komunikují s úřady a sociálním odborem města. V případě potřeby mohou poskytnout uživateli doprovod na příslušný úřad. Podporují soběstačnost uživatelů, zachovávají jim důstojnost, podporují a motivují uživatele, pomáhají jim prosadit a uplatnit jejich práva, aj..

Pracovníci v nepřetržitém provozu – střídají se na nočních a denních dvanáctihodinových směnách. Jsou prvními osobami, které nově příchozí uživatel potká a komunikuje s nimi. Poskytnou mu základní informace o zařízení a jeho chodu. Nabídnou mu všechny poskytované služby, aby si uživatel sám vybral, co zrovna potřebuje. Dohlíží na bezproblémový chod denního centra, noclehárny a azylového ubytování.

Terénní pracovník - streetworker

Terénní pracovník pracuje s uživateli nebo potencionálními uživateli zařízení Naděje v jejich přirozeném prostředí, což jsou squaty. Jeho práce spočívá ve vyhledávání nových a pravidelné návštěvě jemu známých squatů. Promlouvá s osobami žijícími v těchto podmínkách a nabízí jim služby poskytované Nadějí.

Pokud je zapotřebí, poskytuje osobám bez přístřeší základní zdravotnické ošetření. Může se jednat o otevřená zranění, omrzliny, vředy na končetinách a jiné.

Terénní pracovník spolupracuje s městskou a státní policií. Doprovází osoby v nouzi do denního centra. Mapuje celkovou situaci a počet lidí bez přístřeší. Snaží se proniknout do skupin takto žijících skupin lidí a účelně jim pomáhat.

Použité zdroje

- Občanské sdružení Naděje v Jablonci nad Nisou [online]
URL: <http://www.nadeje.cz/>
[poslední úpravy 14.11.2011]
- Informační leták občanského sdružení Naděje